

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут
менеджменту, економіки та фінансів

Кафедра менеджменту

Литвин Євгеній Олександрович

Кваліфікаційна робота

на тему: **«Управління матеріально-технічним
забезпеченням підприємства»
(на прикладі ПАФ «Савинці»)**

Група ТУбц-8-21-Б₁М(4,6зdc)

Спеціальність: 073 Менеджмент

Спеціалізація: Економіка та управління бізнесом

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

*Дипломна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

Науковий керівник

Кандидат

економічних наук, доцент

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Є.О. Литвин

(прізвище та ініціали)

Допущено до захисту в ЕК

Завідувач кафедри

Д.е.н., професор

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Р.П. Задорожна

(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

І.І. Каліна

(прізвище та ініціали)

Київ 2026 р.

**Особистий календарний план виконання дипломної
(бакалаврської) роботи**

№ з/п	Вид роботи	Термін виконання
1.	Вибір теми. З'ясування стану вивчення проблеми в літературі. Складання бібліографії	01.08-10.08.2025
2.	Визначення актуальності проблеми, предмета та об'єкта, гіпотез та завдань дослідження	11.08-20.08.2025
3.	Складання розгорнутого плану роботи	21.08-01.09.2025
4.	Написання теоретичної частини (перший варіант)	01.09-15.09.2025
5.	Підбір методик і складання схеми дослідження	16.09-10.10.2025
6.	Проведення власне досліджень	11.10-31.10.2025
7.	Опрацювання отриманих результатів	01.11-20.11.2025
8.	Уточнення мети, завдань та обґрунтування концепції роботи	21.11-01.12.2025
9.	Підготовка тексту роботи	02.12-15.12.2025
10.	Написання вступу та висновків	16.12-28.12.2025
11.	Оформлення роботи	01.01.-10.01.2026
12.	Підготовка до захисту	11.01-20.01.2026
13.	Подання роботи на рецензію	21.01.-31.01.2026
14.	Подання роботи з відгуком наукового керівника та рецензією на кафедрі	01.02-07.02.2026
15.	Захист	02.03.-15.03.2026

АНОТАЦІЯ

Литвин Є.О. «Управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства» – кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Бакалавр» за спеціальністю «Менеджмент», спеціалізація «Економіка та управління бізнесом». – ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів.

Об'єктом дослідження є ПАФ «Савинці», яке займається виробництвом та реалізацією сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві.

Мета роботи – дослідження теоретичних та методичних засад оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на підприємстві та розроблення практичних шляхів щодо підвищення ефективності їх використання на підприємстві.

У роботі проведено аналіз основних економіко-фінансових показників та організаційно-правових основ діяльності ПАФ «Савинці», проаналізовано економічний стан господарської діяльності. Розроблено методичний підхід щодо оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів підприємства. У роботі визначено ефективність використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці», проведено аналіз складу та структури матеріальних ресурсів підприємства, розроблено заходи щодо підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на підприємстві, а також проведено оцінку економічної ефективності наданих рекомендацій.

Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності досліджуваного підприємства та сприяти підвищенню ефективності його функціонування.

Ключові слова: матеріально-технічні ресурси, витрати, сільськогосподарське підприємства, економія, ресурсозберігаючі технології, матеріаловіддача, собівартість.

ANNOTATION

Lytvyn E.O. “Management of material and technical support of the enterprise” – qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the degree of “Bachelor” in the specialty “Management”, specialization “Economics and Business Management”. – PrJSC “Higher Education Institution “Interregional Academy of Personnel Management” Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Finance.

The object of the study is LLC “Savyntsi”, which is engaged in the production and sale of agricultural products and food products.

The subject of the study is theoretical and practical aspects of assessing the efficiency of the use of material resources at the enterprise.

The purpose of the work is to study the theoretical and methodological principles of assessing the efficiency of the use of material and technical resources at the enterprise and to develop practical ways to increase the efficiency of their use at the enterprise.

The paper analyzes the main economic and financial indicators and organizational and legal foundations of the activities of LLC "Savyntsi", analyzes the economic state of economic activity. A methodological approach to assessing the efficiency of the use of material and technical resources of the enterprise is developed. The paper determines the efficiency of the use of material and technical resources at LLC "Savyntsi", analyzes the composition and structure of the material resources of the enterprise, develops measures to increase the efficiency of the use of material and technical resources at the enterprise, and also assesses the economic efficiency of the recommendations provided.

The results obtained can be used in the practical activities of the studied enterprise and contribute to increasing the efficiency of its functioning.

Keywords: material and technical resources, costs, agricultural enterprise, savings, resource-saving technologies, material efficiency, cost price.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИМІРЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1. Суть, значення і класифікація матеріально-технічних ресурсів підприємства.....	10
1.2. Управління матеріально-технічними ресурсами та фактори впливу на ефективність їх формування та використання аграрною компанією.....	28
1.3. Методи аналізу і оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів підприємства.....	34
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНА ТА ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПАФ «САВИНЦІ».....	38
2.1. Аналіз стану сільського господарства України: проблеми та перспективи розвитку.....	38
2.2. Організаційно-правова характеристика ПАФ «Савинці».....	40
2.3. Оцінка економічних і фінансових показників діяльності ПАФ «Савинці».....	43
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ ПАФ «САВИНЦІ».....	48
3.1. Оцінка складу і структури матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці».....	48
3.2. Аналіз ефективності використання матеріально-технічних ресурсів компанії.....	56
3.3. Розроблення заходів та рекомендацій щодо підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці».....	62

ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	77
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Матеріально-технічне забезпечення аграрного виробництва є однією з найважливіших складових ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств. У сучасних умовах нестабільності економічного середовища, високої вартості ресурсів та необхідності технічного оновлення значення управління матеріально-технічними ресурсами зростає в рази. Від того, наскільки своєчасно та якісно аграрне підприємство буде забезпечене технікою, паливно-мастильними матеріалами, насінням, добривами та іншими ресурсами, залежить ефективність усіх виробничих процесів.

Особливої актуальності ця тема набуває в контексті зростання ролі інновацій, автоматизації та точного землеробства, які вимагають якісно нового підходу до організації матеріально-технічного забезпечення. Водночас багато аграрних підприємств стикаються з проблемами неефективного планування поставок, зношеності техніки, невідповідності ресурсного забезпечення сучасним вимогам виробництва [13].

Таким чином, проблема підвищення ефективності управління матеріально-технічним забезпеченням є надзвичайно актуальною, оскільки напряму впливає на рівень конкурентоспроможності підприємства, його економічну стійкість і можливості розвитку.

Проблематика управління матеріально-технічним забезпеченням аграрних підприємств активно досліджується вітчизняними науковцями, зокрема такими як Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, О.П. Панчук, М.М. Шпикула, М.Ф. Кропивко, О.М. Онищенко та інші. У їхніх працях аналізуються теоретико-методологічні підходи до формування ефективної системи МТЗ, визначаються напрями підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві, розглядаються сучасні виклики та перспективи розвитку логістичних рішень в аграрному секторі. Проте, незважаючи на наявні напрацювання, питання практичного удосконалення управління матеріально-

технічним забезпеченням конкретних підприємств потребують подальшого дослідження [2].

Мета дипломної роботи. Дослідити теоретичні та практичні аспекти управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного підприємства та розробити рекомендації щодо його вдосконалення на прикладі конкретного господарства.

Завдання роботи

1. Розкрити теоретичні основи управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі.
2. Провести аналіз сучасного стану матеріально-технічного забезпечення на базі обраного підприємства.
3. Виявити основні проблеми та недоліки в системі МТЗ підприємства.
4. Оцінити ефективність використання матеріально-технічних ресурсів.
5. Запропонувати шляхи удосконалення системи управління МТЗ з урахуванням сучасних підходів.

Об'єкт дослідження - процес управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному підприємстві.

Предмет дослідження - методи, інструменти та організаційні підходи до забезпечення аграрного підприємства матеріально-технічними ресурсами.

Експериментальна база дослідження – Приватна агрофірма «Савинці».

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, порівняльний аналіз, економіко-статистичні методи, графічний метод, метод експертних оцінок, моделювання.

Теоретична значимість дипломної роботи полягає у розвитку наукових підходів до управління матеріально-технічним забезпеченням аграрних підприємств, систематизації теоретичних основ і понятійного апарату, а також у поглибленні розуміння ролі та функцій МТЗ у структурі аграрного виробництва. У результаті дослідження узагальнено погляди вітчизняних

науковців та визначено основні напрями вдосконалення управління ресурсним забезпеченням у сільському господарстві.

Практична значимість полягає у можливості застосування висновків і пропозицій, розроблених у межах роботи, для підвищення ефективності управління матеріально-технічним забезпеченням конкретного аграрного підприємства. Запропоновані рекомендації можуть бути використані для покращення планування закупівель, оптимізації логістичних процесів, підвищення рівня забезпечення технікою та матеріалами, що сприятиме загальному зростанню ефективності виробничої діяльності.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглянуто теоретичні засади управління матеріально-технічним забезпеченням. У другому – здійснено аналіз сучасного стану МТЗ на прикладі конкретного підприємства. У третьому – розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення системи забезпечення ресурсами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИМІРЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Суть, значення і класифікація матеріально-технічних ресурсів підприємства

Матеріально-технічні ресурси (МТР) є фундаментальною основою виробничої діяльності будь-якого аграрного підприємства. Вони забезпечують створення умов для безперервного та ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, впливають на його ритмічність, продуктивність праці, собівартість продукції та рівень прибутковості господарства [3].

Суть матеріально-технічних ресурсів полягає в тому, що це сукупність матеріальних елементів виробництва, які не є частиною кінцевого продукту, але беруть участь у його створенні або забезпечують функціонування технологічного процесу. До них відносяться як засоби виробництва тривалого використання (основні фонди), так і ресурси короткострокового використання (оборотні матеріали).

У сільському господарстві особливе місце посідає технічне забезпечення, яке включає трактори, комбайни, сільськогосподарські машини, обладнання для зберігання та переробки продукції. Також важливими компонентами є паливно-мастильні матеріали, насіння, добрива, засоби захисту рослин, запасні частини тощо [7].

Значення матеріально-технічних ресурсів у діяльності підприємства відображені на рисунку 1.1.

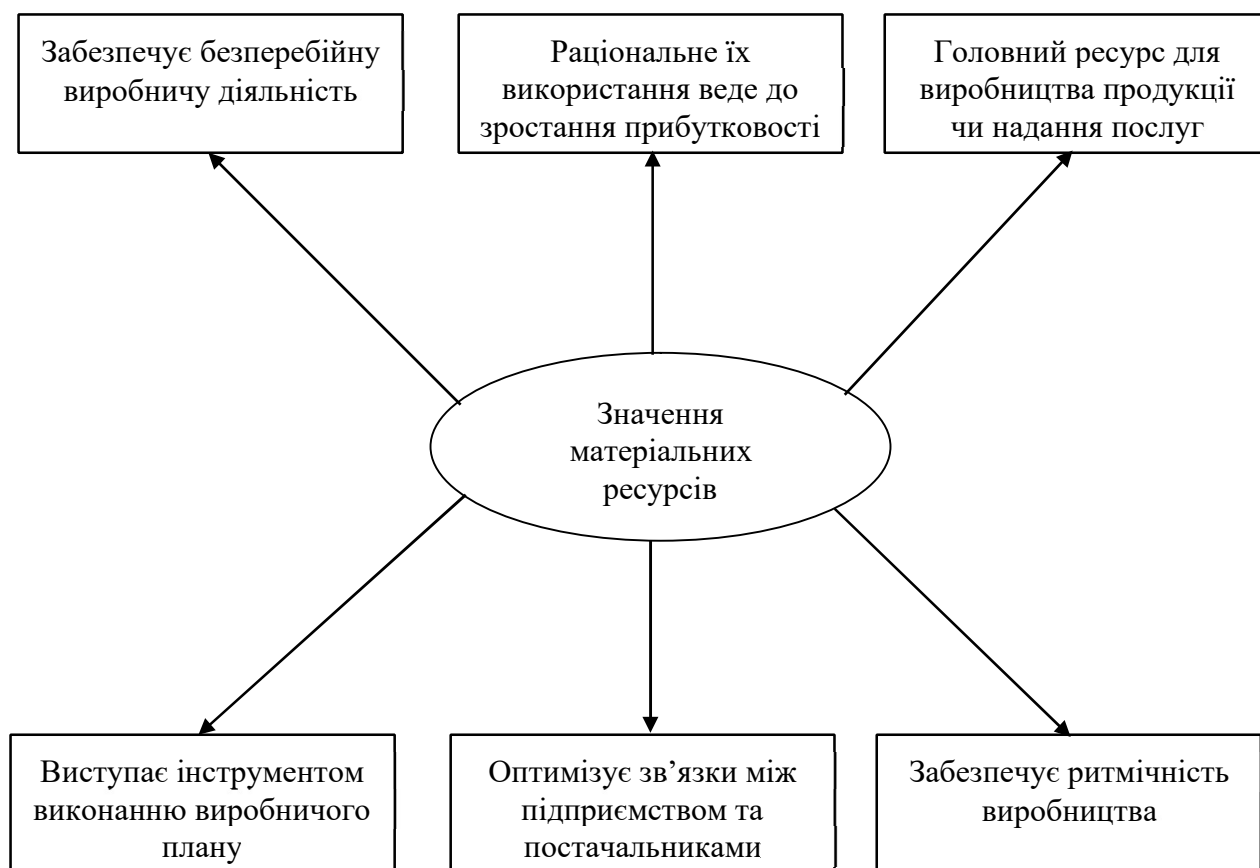

Рис. 1.1 Значення матеріально-технічних ресурсів для суб'єктів господарської діяльності [1]

1. Забезпечення стабільного та безперебійного виробничого процесу. Стабільний виробничий процес — це такий процес, при якому підприємство здатне без значних зупинок та збоїв виробляти продукцію у визначених обсягах та якості. Для цього необхідно забезпечити безперервне надходження всіх ресурсів і матеріалів, без яких неможливо підтримувати рівень виробництва на необхідному рівні.

- Технічне обладнання та машини: Постійна готовність технічних засобів та машин до роботи є однією з основних умов для забезпечення стабільності виробничого процесу. Від технічної оснащеності залежить швидкість, точність, а також безпека операцій на підприємстві. Без надійної техніки підприємство не зможе підтримувати стабільність, оскільки збої в

роботі обладнання можуть призвести до зупинок або зниження якості продукції [8].

- **Матеріали та сировина:** Постачання необхідної кількості сировини і матеріалів без затримок гарантує безперебійний виробничий процес. Відсутність матеріалів або затримка з їх постачанням можуть призвести до зупинки виробництва або недовиконання планових обсягів. Тому важливо підтримувати на складі необхідний запас ресурсів і мати налагоджену систему постачання.

- **Транспорт і логістика:** МТЗ включають також транспортні засоби для перевезення сировини, готової продукції та інших компонентів. Налагоджена логістика і оперативне перевезення є важливими факторами, що забезпечують стабільність роботи підприємства. Якщо не буде здійснюватися своєчасне постачання або доставка, процес може зупинитися.

- **Запасні частини та ремонт:** Для безперебійного функціонування необхідно мати в наявності запасні частини та засоби для обслуговування технічного обладнання. Це дозволяє швидко реагувати на несправності та збої, що можуть виникнути в процесі експлуатації техніки.

- **Важливість безперебійного виробничого процесу.** Безперебійний виробничий процес критичний для підприємства, оскільки це прямо впливає на його здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами, підтримувати конкурентоспроможність і забезпечувати сталі прибутки. Без безперебійного виробництва [11]:

- **Збільшується ризик фінансових втрат:** Зупинки виробництва спричиняють втрату доходів, штрафи за невиконання зобов'язань і загрозу втрати довіри клієнтів.

- **Погіршується якість продукції:** Виробничі зупинки та запізнення в постачанні сировини можуть призвести до поспішних і недосконалих виробничих процесів, що, в свою чергу, впливає на якість кінцевої продукції.

- Погіршується репутація підприємства: Несвоєчасне виконання замовлень і ненадійне постачання може погіршити репутацію підприємства на ринку та серед партнерів, що знижує його конкурентоспроможність [4].

Фактори, які впливають на стабільність і безперебійність розкриті в таблиці 1.1 та рисунку 1.2.

Таблиця 1.1.

Фактори, які впливають на стабільність і безперебійність [10]

Фактор впливу	Суть фактору
Надійність постачальників і логістики	Важливо мати надійних постачальників сировини, матеріалів та обладнання. Збої в поставках можуть спричинити простой. Тому розробка та підтримка довгострокових відносин з постачальниками та партнерськими організаціями є важливими для стабільності
Організація обслуговування техніки	Наявність системи обслуговування та ремонту технічного обладнання знижує ризики зупинок, спричинених поломками. Регулярне обслуговування та своєчасний ремонт дозволяють зберігати стабільність роботи
Підготовленість персоналу	Кваліфікований персонал, здатний швидко реагувати на виникаючі проблеми, також має велике значення для підтримки безперебійного процесу. Постійне навчання та підвищення кваліфікації працівників знижує ймовірність помилок і непередбачуваних ситуацій, які можуть призвести до збоїв

Управління ризиками в рамках МТЗ. Для того, щоб забезпечити безперебійний виробничий процес, необхідно здійснювати ефективне управління матеріально-технічними ресурсами. Це включає: планування запасів ресурсів і матеріалів, моніторинг та прогнозування попиту на продукцію та сировину, розробка планів дій на випадок непередбачених ситуацій (наприклад, поломка техніки чи затримка поставок) [5].

Завдяки таким діям, можна забезпечити стабільність виробничого процесу, уникати зупинок і несанкціонованих перерв, а також зменшувати фінансові витрати, пов'язані з надзвичайними ситуаціями. МТЗ є важливою складовою частиною успішної діяльності будь-якого підприємства. Їх ефективне управління безпосередньо визначає стабільність і безперебійність

виробничого процесу, що є основою для досягнення високої продуктивності, конкурентоспроможності та фінансової стабільності підприємства.

2. Формування виробничого потенціалу підприємства. Матеріально-технічні ресурси (МТЗ) є однією з основних складових виробничого потенціалу будь-якого підприємства, оскільки вони визначають можливості для організації виробництва, забезпечення його ефективності та конкурентоспроможності. МТЗ включають в себе різноманітні елементи: сировину, матеріали, обладнання, техніку, транспорт, запчастини та інші ресурси, що забезпечують безперебійний та ефективний процес виробництва [11].

Формування виробничого потенціалу підприємства залежить від того, як оптимально і правильно організовані і використовуються ці ресурси. З точки зору стратегічного управління, забезпечення ефективного використання МТЗ має критичне значення для розвитку виробничих можливостей підприємства.

Виробничий потенціал підприємства — це сукупність матеріальних, фінансових, трудових і організаційних ресурсів, які дозволяють йому досягати високих результатів у виробничій діяльності. МТЗ займають центральне місце серед цих ресурсів, оскільки вони безпосередньо впливають на здатність підприємства виготовляти продукцію, на швидкість, якість і обсяги виробництва.

Основні складові МТЗ, що впливають на формування виробничого потенціалу розкриті в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Основні складові МТЗ, що впливають на формування виробничого потенціалу підприємства [3]

Складові МТЗ	Значення складових МТЗ
Сировина та матеріали	Для виробництва необхідна постійна наявність сировини та матеріалів. Їх якість, кількість і доступність є основними чинниками, що визначають потужності виробництва та його ефективність.

Продовження таблиці 1.2

Технічне обладнання	Це машини, верстати, інструменти, які використовуються в процесі виробництва. Вони визначають рівень автоматизації, точність і швидкість виконання операцій, а також вартість одиниці продукції.
Будівельні та інші матеріали	Для створення виробничих потужностей необхідні також відповідні будівельні та конструктивні матеріали для будівництва виробничих приміщень, складів, установок тощо
Транспортні засоби	Для забезпечення ефективного функціонування підприємства важливо мати в наявності транспортні засоби для перевезення сировини, матеріалів та готової продукції
Запасні частини та комплектуючі	Для забезпечення безперервної роботи техніки і обладнання необхідно мати запасні частини, що дають змогу швидко відновлювати роботу в разі поломки

МТЗ як фактор підвищення виробничої ефективності. МТЗ безпосередньо впливають на ефективність виробництва. Чим вищий рівень технічного оснащення, кваліфікація персоналу, належна організація постачання сировини і матеріалів, тим більший виробничий потенціал підприємства.

Основні аспекти, через які МТЗ підвищують ефективність виробництва [33]:

- Автоматизація і механізація: Сучасне технічне обладнання дозволяє зменшити витрати на працю, підвищити точність виробничих процесів та знизити кількість браку. Це значно збільшує виробничу потужність і знижує витрати на одиницю продукції.
- Зменшення витрат на матеріали: Завдяки правильному плануванню, обліку та використанню матеріальних ресурсів підприємство може знижувати свої витрати на сировину та матеріали, підвищуючи рентабельність виробництва.
- Підвищення якості продукції: Якість технічних засобів і матеріалів має прямий вплив на кінцевий продукт. Високоякісні матеріали та сучасне обладнання дозволяють отримати продукцію вищої якості, що підвищує конкурентоспроможність на ринку [40].

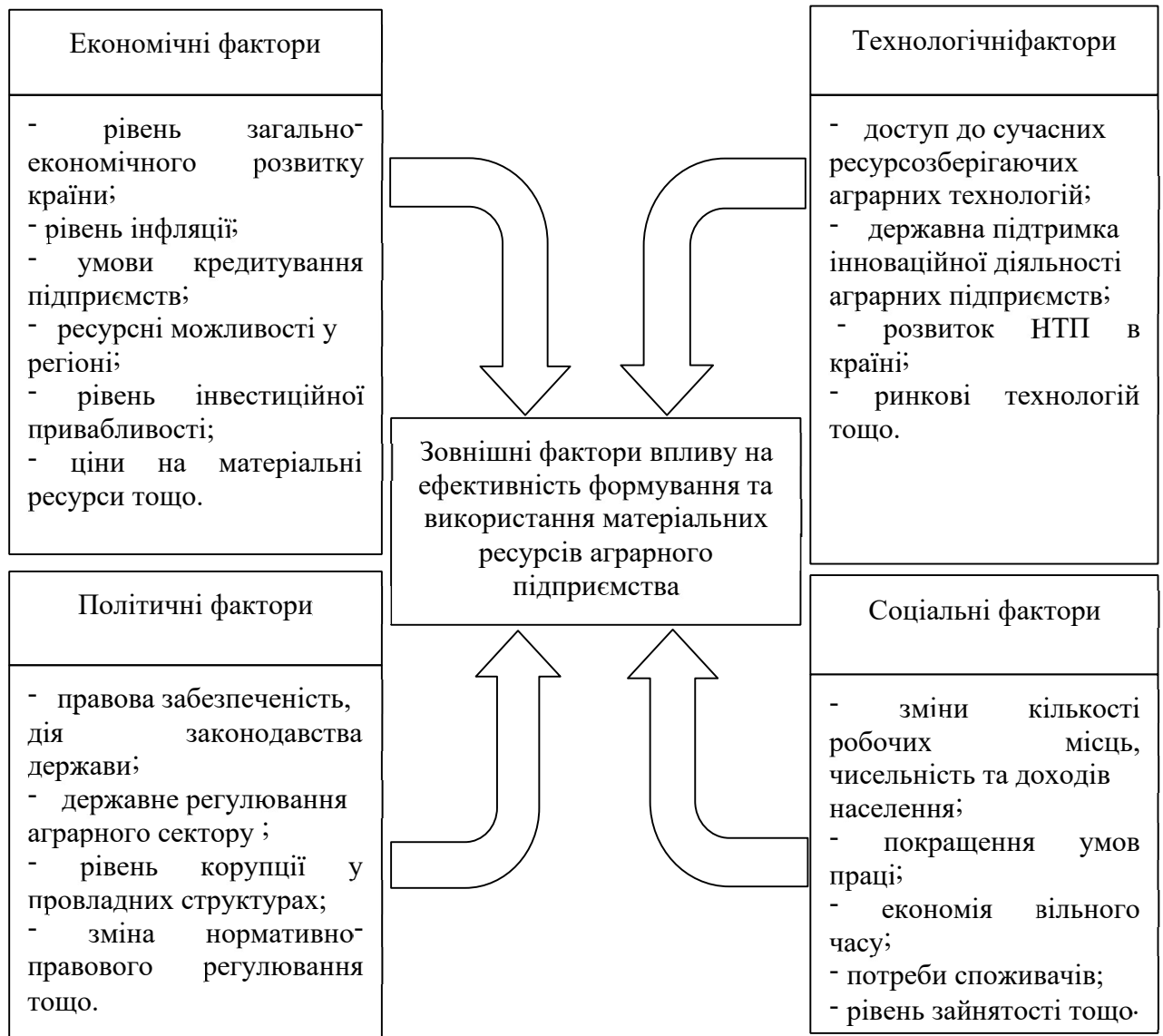

Рис. 1.2 Класифікація факторів макросередовища, які впливають на ефективність формування і використання матеріально-технічних ресурсів компанії [20]

МТЗ і його роль у формуванні гнучкості та адаптивності виробничого процесу. Здатність підприємства швидко реагувати на зміни на ринку, у постачанні сировини, в попиті на продукцію та інших зовнішніх умовах — це важливий аспект виробничого потенціалу. Для цього необхідно мати адаптовані та гнучкі МТЗ, що дозволяють підприємству змінювати виробничі процеси та технології відповідно до нових вимог.

- Гнучкість обладнання та технологій: Використання обладнання, яке може бути легко налаштоване під нові вимоги, є важливим чинником для адаптації до змін в попиті на продукцію, на введення нових технологій або на зменшення виробничих витрат.

- Забезпечення достатніх запасів матеріалів: Оперативне постачання сировини і матеріалів допомагає підприємству швидко реагувати на зміни в попиті або ринку, що підвищує адаптивність виробництва [9].

МТЗ та інновації в розвитку виробничого потенціалу. Інновації у використанні МТЗ, впровадження нових технологій і матеріалів є важливими для постійного підвищення виробничого потенціалу. Наприклад:

- Використання нових, більш ефективних матеріалів для виготовлення продукції може збільшити її якість, знизити витрати та зменшити енерговитрати.

- Впровадження автоматизованих систем управління виробництвом дозволяє мінімізувати людський фактор, знизити ризики помилок і підвищити продуктивність [41].

Забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємства через МТЗ. Постійне оновлення та модернізація МТЗ допомагають підприємству не тільки підтримувати конкурентоспроможність, а й забезпечувати сталий розвиток на довгострокову перспективу. Залишаючи за собою виробничі потужності, які є актуальними на сучасному ринку, підприємство здатне підтримувати ефективність та зростання навіть в умовах високої конкуренції [19].

Матеріально-технічні ресурси є основою для формування та розвитку виробничого потенціалу підприємства. Вони визначають не лише обсяги та ефективність виробництва, а й конкурентоспроможність підприємства на ринку. Окрім того, оптимальне управління МТЗ сприяє зниженню витрат, підвищенню якості продукції, гнучкості та адаптивності виробничих процесів, а також стимулює впровадження інновацій. Тому, щоб підприємство могло

розвиватися і ефективно функціонувати, необхідно надавати великого значення правильно організованому управлінню МТЗ.

3. Підвищення продуктивності праці та рівня механізації робіт. Матеріально-технічні ресурси (МТЗ) мають надзвичайно важливе значення для підвищення продуктивності праці та рівня механізації робіт на підприємствах, особливо в аграрному секторі, де ефективність виробництва залежить від правильно організованих процесів механізації та автоматизації. Вони включають техніку, обладнання, сировину, транспорт, інструменти та інші ресурси, необхідні для виконання виробничих операцій [15].

МТЗ і підвищення продуктивності праці. Продуктивність праці визначається як кількість продукції, що виготовляється за одиницю часу на одного працівника. Вона є ключовим показником ефективності виробничого процесу, оскільки чим вищою є продуктивність праці, тим більше виготовляється продукції без збільшення кількості працюючих. МТЗ можуть істотно підвищити цей показник, сприяючи оптимізації робочих процесів і полегшенню праці. Основні способи підвищення продуктивності праці за допомогою МТЗ розкрито в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Основні способи підвищення продуктивності праці за допомогою МТЗ [26]

Основні складові МТЗ	Значення складових МТЗ
Механізація і автоматизація процесів	Впровадження сучасних механізмів і автоматизованих систем замість ручної праці значно знижує трудомісткість виробництва. Наприклад, у сільському господарстві використання тракторів, комбайнів, автоматизованих систем обробки ґрунту чи збору врожаю дозволяє виконувати більше роботи за менший час і з меншими витратами на працю.
Сучасне обладнання	Використання високопродуктивного обладнання (наприклад, сучасних сільськогосподарських машин для посіву, обробки, збирання врожаю) дозволяє не лише підвищити швидкість виконання робіт, а й підвищити точність і якість
Полегшення праці	Високий рівень механізації значно зменшує фізичну напругу на працівників, що дозволяє їм працювати ефективніше та довше без значного фізичного навантаження, що також впливає на загальну продуктивність праці

Механізація робіт — це процес заміни людської праці механізмами і машинами, що значно збільшує швидкість і точність виконання виробничих завдань. Рівень механізації робіт прямо залежить від якості та доступності МТЗ, зокрема, від технічного оснащення підприємства.

Вплив МТЗ на рівень механізації [51]:

- Механізація обробки землі: У сільському господарстві механізація обробки землі включає використання тракторів, плугів, культиваторів та інших аграрних машин. Це дозволяє зменшити час, необхідний для обробки великої площі землі, а також забезпечує більш точний та ефективний обробіток.
- Механізація збору врожаю: Використання комбайнів і інших спеціалізованих машин для збору врожаю значно підвищує ефективність, оскільки одна машина здатна замінити десятки працівників. Це дозволяє зменшити витрати праці на обробку і збір сільськогосподарських культур, збільшуючи загальну продуктивність.
- Механізація транспортування: Завдяки використанню механізованого транспорту для переміщення сировини, матеріалів і готової продукції можна значно підвищити ефективність роботи складів і виробничих ліній, зменшивши час на доставку ресурсів до місця виробництва або готової продукції до споживачів [45].

Вплив МТЗ на зниження витрат праці. Крім підвищення продуктивності, МТЗ також мають значний вплив на зниження витрат праці — це ключовий момент, який дозволяє підприємствам знижувати виробничі витрати, підвищуючи рентабельність. Використання новітніх технологій та обладнання дозволяє виконувати більший обсяг роботи з меншою кількістю працюючих, що особливо важливо в умовах високої конкуренції.

Способи зниження витрат праці за допомогою МТЗ [22]:

- Оптимізація процесів: Автоматизовані системи управління виробництвом дозволяють ефективно планувати та контролювати роботу підприємства, знижуючи потребу в додаткових працівниках для моніторингу та коригування процесу.

- Скорочення робочих годин: Механізація та автоматизація дозволяють зменшити кількість робочих годин на виконання певних завдань, знижуючи витрати на працю.

Вплив на якість виконуваних робіт. Високий рівень механізації та автоматизації також дозволяє підвищити якість виконаних робіт, оскільки техніка часто виконує операції з більшою точністю, ніж людина. Наприклад [6]:

- У сільському господарстві сучасні трактори і комбайни можуть рівномірно розподіляти добрива, здійснювати точний посів або забезпечувати якісне збирання врожаю, що значно покращує кінцевий результат.

- Використання високоточних механізмів дозволяє зменшити кількість браку та знизити кількість дефектів у виробленій продукції.

МТЗ як фактор зменшення виробничих витрат. Однією з важливих складових підвищення продуктивності праці є зниження виробничих витрат. МТЗ дозволяють досягти цього через:

- Зниження енергетичних витрат: Сучасні технічні засоби працюють ефективніше, споживаючи менше енергії для виконання тих самих обсягів роботи.

- Підвищення ефективності використання ресурсів: Завдяки механізації, можна значно зменшити витрати на сировину та матеріали, оскільки сучасні машини дозволяють точніше дозувати ресурси, що дає змогу знизити загальні витрати виробництва [12].

МТЗ і тренди інновацій. Використання МТЗ на підприємствах також пов'язано з постійними інноваціями в технічному оснащенні та виробничих процесах. Наприклад, новітні досягнення в області автоматизації, робототехніки та використання штучного інтелекту дозволяють підприємствам зменшувати участь людини в рутинних процесах, знижуючи витрати на робочу силу та підвищуючи загальну продуктивність.

МТЗ відіграють ключову роль у підвищенні продуктивності праці та рівня механізації робіт. Вони дозволяють значно знизити витрати праці, скоротити час на виконання робіт, покращити якість виконуваних завдань, а також

оптимізувати виробничі витрати. Використання сучасних матеріально-технічних ресурсів забезпечує підприємству високий рівень технологічності та інноваційності, що є важливою умовою для його стабільного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та досягнення високих результатів у виробництві [27].

4. Зниження витрат виробництва за рахунок ефективного використання ресурсів. МТЗ (методи та технології виробництва) є важливим інструментом для зниження витрат виробництва, забезпечуючи ефективне використання ресурсів. Розглянемо це питання детально.

Зниження витрат за рахунок оптимізації використання сировини та матеріалів. Методи та технології виробництва дозволяють оптимізувати використання сировини і матеріалів. Це включає [46]:

- Вибір найефективніших технологій: Наприклад, використання автоматизованих систем, що дозволяють мінімізувати відходи матеріалів, точно контролювати кількість використовуваних ресурсів.
- Технології переробки відходів: Впровадження методів, що дозволяють переробляти відходи виробництва або використовувати їх повторно, що знижує потребу в закупівлі нових матеріалів.

Зниження енергоспоживання. Енергія є однією з основних статей витрат у виробництві. МТЗ включають впровадження енергоефективних технологій, що допомагають:

- Енергоощадні виробничі процеси: Вибір техніки та обладнання, яке використовує менше енергії для виконання тієї ж роботи.
- Використання відновлюваних джерел енергії: Встановлення сонячних панелей або вітрових турбін для зменшення витрат на електроенергію.
- Автоматизація та оптимізація процесів: За допомогою сучасних технологій управління можна значно знизити непотрібне споживання енергії, налаштувавши системи на максимальну ефективність [8].

Оптимізація виробничих процесів та скорочення часу. Використання новітніх методів, таких як гнучкі технології та автоматизація, дозволяє зменшити час на виконання окремих етапів виробничого процесу [29]:

- Скорочення простоїв обладнання: Завдяки автоматизованому управлінню і моніторингу, знижується ймовірність непередбачених поломок і зупинок виробництва.
- Інтеграція процесів: Впровадження комплексних рішень для інтеграції різних етапів виробництва, що дозволяє знижувати витрати на транспортування, зберігання та переміщення матеріалів.

Оптимізація використання трудових ресурсів. Завдяки МТЗ можна знижувати витрати на працю за рахунок:

- Автоматизації: Використання роботизованих систем для виконання трудомістких операцій знижує потребу в чисельності працівників і підвищує продуктивність.
- Кваліфікація і підготовка персоналу: МТЗ передбачають також навчання співробітників новим технологіям, що дозволяє скоротити витрати, пов'язані з помилками або неефективною роботою [17].

Підвищення якості продукції. Впровадження новітніх методів виробництва може також призвести до зниження витрат на виправлення дефектів та повернення продукції. Поліпшення якості товарів або послуг зменшує витрати на післяпродажне обслуговування та рекламації. Використання технологій для безперервного моніторингу якості дозволяє оперативно виявляти дефекти та усувати їх на ранніх етапах виробництва, запобігаючи значним збиткам.

Управління ланцюгом поставок. Використання сучасних МТЗ для управління ланцюгами поставок дозволяє знижувати витрати [34]:

- Оптимізація запасів: Впровадження технологій для точного прогнозування потреб у матеріалах дозволяє уникнути надлишкових запасів та зменшити витрати на зберігання.

- Точне планування постачання: Сучасні системи планування допомагають знизити витрати на транспортування, а також уникнути затримок у постачанні.

МТЗ є важливим фактором для зниження витрат виробництва завдяки ефективному використанню ресурсів. Вони дозволяють скорочувати витрати на матеріали, енергію, працю та час, при цьому забезпечуючи високу якість продукції. Впровадження таких технологій і методів допомагає не тільки знизити витрати, а й підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку [14].

5. Підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Методи та технології виробництва (МТЗ) відіграють ключову роль у підвищенні якості та конкурентоспроможності продукції. Впровадження сучасних технологічних процесів дозволяє не тільки забезпечити високу якість, але й зміцнити позиції підприємства на ринку. Розглянемо детально, як саме МТЗ впливають на ці аспекти. Підвищення якості продукції через стандартизацію та контроль якості. МТЗ забезпечують постійне вдосконалення процесів і введення стандартів якості [30]:

- Автоматизований контроль якості: Завдяки сучасним системам моніторингу та автоматичному контролю якості, можливе виявлення дефектів на ранніх етапах виробництва, що дозволяє знижувати ймовірність виходу неякісної продукції на ринок.

- Міжнародні стандарти: Впровадження глобальних стандартів якості (ISO, GMP тощо) у виробничі процеси дозволяє не лише підвищити якість, а й полегшити вихід на міжнародні ринки, де ці стандарти мають велике значення.

Використання інноваційних технологій для підвищення якості. Інновації є основою для постійного вдосконалення якості продукції [43]:

- Адитивні технології (3D-друк): У виробництві, зокрема в галузі машинобудування, медичних виробів чи навіть харчової промисловості, 3D-друк дозволяє виготовляти продукцію з високою точністю та без дефектів, що значно покращує її якість.

- **Нанотехнології:** Використання наноматеріалів дозволяє покращити властивості продукції, наприклад, підвищити її міцність, зносостійкість або термостійкість, що має значний вплив на її конкурентоспроможність.

Гнучкість виробництва та індивідуальний підхід до замовлень. Впровадження гнучких виробничих технологій дозволяє адаптувати виробництво під конкретні потреби споживачів [53]:

- **Гнучкі виробничі лінії:** Застосування сучасних методів, таких як модульне виробництво, дозволяє швидко змінювати налаштування обладнання для виготовлення різних типів продукції без значних витрат часу чи ресурсів.

- **Індивідуалізація продукції:** Завдяки використанню гнучких технологій можна задовольняти потреби окремих клієнтів або малих груп споживачів, що дозволяє створювати високоякісні продукти за індивідуальними вимогами.

Інтеграція сучасних систем управління виробництвом. Впровадження передових інформаційних технологій для управління виробничими процесами сприяє підвищенню якості [6]:

- **Системи управління виробничими процесами (ERP, MES):** Ці системи допомагають моніторити та оптимізувати всі етапи виробництва, знижуючи ймовірність помилок, що може призвести до зниження якості продукції.

- **Інтернет речей (IoT):** Використання датчиків і підключених пристроїв для моніторингу процесів у реальному часі дозволяє оперативно коригувати процеси для підтримки стабільної якості продукції.

Удосконалення логістики та управління ланцюгом поставок. МТЗ сприяють покращенню логістики, що безпосередньо впливає на якість кінцевого продукту [28]:

- **Оптимізація ланцюгів постачань:** Вдосконалення логістичних процесів дозволяє забезпечити своєчасну доставку високоякісних матеріалів та компонентів, що безпосередньо впливає на якість продукції.

- Використання сучасних технологій для управління запасами: Автоматизація процесів замовлення та доставки матеріалів допомагає уникнути дефіциту чи надлишку сировини, що впливає на стабільність якості продукції.

Зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності. Використання МТЗ допомагає знижувати витрати на виробництво, що дозволяє пропонувати продукцію за конкурентоспроможнішими цінами [33]:

- Оптимізація витрат: Завдяки технологічним удосконаленням та автоматизації можна зменшити витрати на матеріали, енергію та робочу силу, що дозволяє знижувати собівартість продукції.

- Збереження або покращення якості за менші витрати: Впровадження сучасних технологій дозволяє зберігати високу якість продукції при знижених витратах, що робить товар більш конкурентоспроможним на ринку.

Інновації в упаковці та маркетингових рішеннях. Інноваційні методи та технології можуть також поліпшити зовнішній вигляд та функціональність упаковки продукції:

- Екологічні технології упаковки: Використання біорозкладних або перероблених матеріалів для упаковки підвищує не тільки екологічність, але й сприйняття продукції споживачами.

- Інтелектуальна упаковка: Застосування технологій, таких як QR-коди чи RFID-мітки, дозволяє забезпечити інтерактивність і зручність для кінцевого споживача, що сприяє підвищенню привабливості продукції [16].

МТЗ є важливим інструментом для підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Вони дозволяють підприємствам впроваджувати інноваційні технології, стандартизувати та оптимізувати виробничі процеси, знижувати витрати, а також адаптувати продукцію до індивідуальних потреб споживачів. Це робить компанії більш конкурентоспроможними на ринку, що в свою чергу підвищує їхню ефективність і стійкість у довгостроковій перспективі. Раціональне використання МТР є запорукою зростання економічної ефективності діяльності підприємства та досягнення стратегічних цілей його розвитку.

У науковій та практичній літературі існує кілька підходів до класифікації МТР. Найчастіше ресурси поділяють за такими ознаками (таблиця 1.4):

Таблиця 1.4

Класифікація матеріально-технічних ресурсів [15]

За роллю у виробництві	Основні засоби	машини, обладнання, споруди, транспортні засоби тощо.
	Оборотні матеріальні ресурси	паливо, мастила, запасні частини, насіння, добрива, ЗЗР тощо.
За способом участі у виробничому процесі	Активні	безпосередньо беруть участь у створенні продукції (трактори, комбайни, інше обладнання).
	Пасивні	створюють умови для виробництва (будівлі, склади, комунікації)
За терміном використання	Довгострокового використання	термін експлуатації більше року
	Короткострокового використання	разове або до одного року
За джерелами надходження	Придбані на ринку	
	Отримані з інших підприємств	
	Власного виробництва	органічні добрива, насіння з попереднього врожаю

Правильне розуміння структури, видів і значення МТР дає змогу ефективно планувати їх закупівлю, використання та оновлення, що особливо важливо в умовах обмежених ресурсів та зростаючої конкуренції.

У результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що матеріально-технічні ресурси є однією з ключових складових виробничого потенціалу аграрного підприємства. Вони забезпечують безперебійне функціонування технологічного процесу, визначають рівень механізації, інтенсифікації та ефективності сільськогосподарського виробництва [17].

Рис.1.3. Класифікація матеріально-технічних ресурсів з позиції бухгалтерського обліку [14]

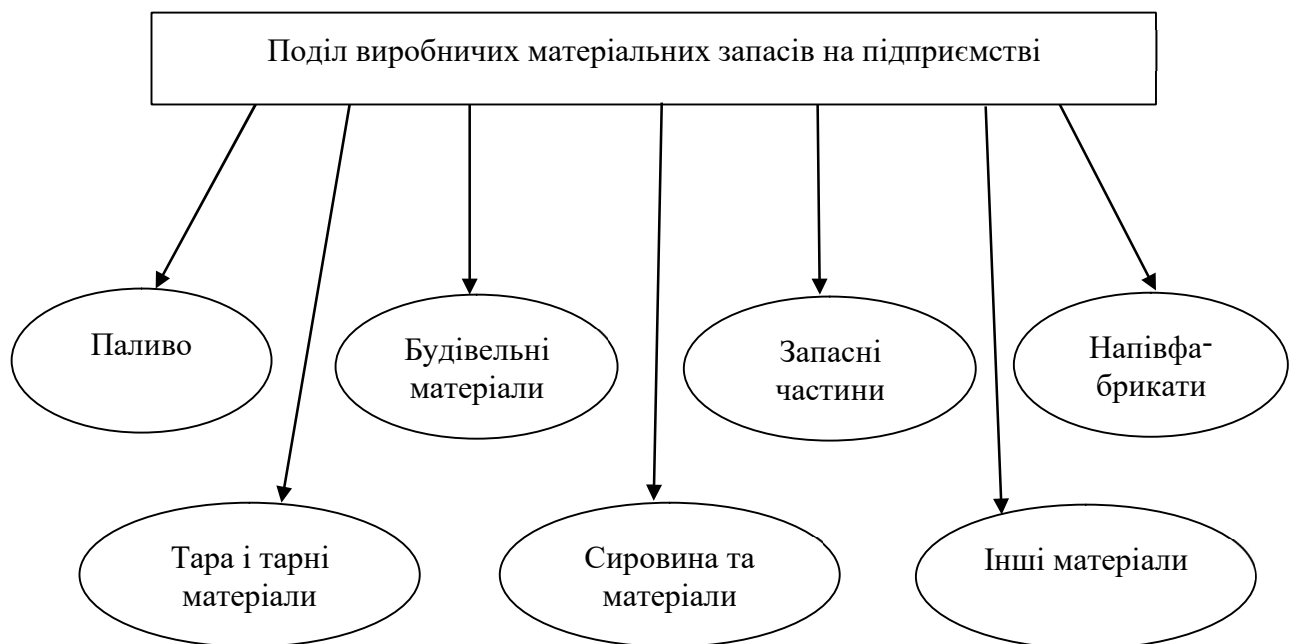

Рис. 1.4 Поділ виробничих матеріально-технічних запасів на підприємстві

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що МТР включають широкий спектр матеріальних елементів – від основних засобів (техніки, обладнання, будівель) до оборотних ресурсів (паливно-мастильні матеріали, насіння, добрива, ЗЗР тощо). Їх класифікація може здійснюватися за різними ознаками: за терміном використання, за способом участі у виробництві, за джерелами надходження та іншими критеріями.

Узагальнення наукових підходів дозволило уточнити сутність поняття «матеріально-технічні ресурси» та підкреслити їхнє стратегічне значення для розвитку аграрного підприємства. Ефективне управління даними ресурсами є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах сучасної ринкової економіки [5].

1.2. Управління матеріально-технічними ресурсами та фактори впливу на ефективність їх формування та використання аграрною компанією

Управління матеріально-технічними ресурсами (МТР) є одним із основних аспектів організації виробничого процесу в аграрних підприємствах. Це складний і багатогранний процес, що включає в себе планування, організацію, контроль та оцінку ефективності використання матеріальних і технічних засобів для забезпечення стабільної та рентабельної роботи підприємства [39].

Управління МТР в аграрних компаніях включає в себе кілька етапів: від планування потреб у ресурсах до їх закупівлі, транспортування, зберігання, використання та оновлення. У цьому процесі важливу роль відіграє забезпечення раціонального використання ресурсів, оскільки неефективне їх використання може призвести до значних фінансових втрат, зниження продуктивності праці та погіршення якості продукції.

Важливою складовою управління є також інтеграція сучасних інформаційних технологій, таких як системи управління ресурсами (ERP-системи), що дозволяють оптимізувати планування та здійснювати оперативний моніторинг ресурсів на всіх етапах їх використання. Це сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів, зниженню витрат і підвищенню рівня автоматизації аграрного виробництва [44].

Управління матеріально-технічними ресурсами (МТР) є одним із ключових аспектів ефективного функціонування будь-якого підприємства. Це процес, що включає планування, постачання, використання та контроль ресурсів, необхідних для виробництва товарів і послуг. Ресурси можуть включати сировину, матеріали, устаткування, інструменти, машини, технології та трудові ресурси. Давайте розглянемо детальніше, що включає управління МТР і як воно здійснюється [31]:

1. Планування потреб у матеріально-технічних ресурсах. Планування потреб у МТР є першим етапом управління, де визначаються ресурси, які необхідні для забезпечення безперебійного виробничого процесу (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5

Планування потреб у МТР [7]

Оцінка потреб у матеріалах та сировині	Визначення обсягів сировини та матеріалів, які необхідні для виробництва продукції на основі прогнозів попиту та виробничих планів
Аналіз технічних потреб	Оцінка вимог до обладнання та технічних засобів, які будуть використовуватися на виробництві, щоб задовольнити потреби в якості та кількості продукції
Прогнозування та планування запасів	Розрахунок оптимальних рівнів запасів для забезпечення безперервного процесу виробництва, з урахуванням сезонних коливань попиту, постачання та інших факторів

2. Закупівля матеріально-технічних ресурсів. Закупівля — це процес отримання необхідних матеріальних і технічних ресурсів для підприємства:

Вибір постачальників: Оцінка постачальників за критеріями ціни, якості, надійності та термінів поставки.

Укладання контрактів та угод: Оформлення офіційних договорів на постачання ресурсів, визначення умов і термінів поставок, а також домовленості щодо ціни та якості.

Управління закупівельним процесом: Організація закупівель і контроль за їх здійсненням, щоб уникнути дефіциту або надлишку матеріалів.

3. Контроль та облік матеріально-технічних ресурсів. Контроль та облік МТР є важливими елементами управління для забезпечення ефективного використання ресурсів і запобігання їх неефективному використанню [2]:

Ведення обліку: Реєстрація всіх матеріалів, сировини та технічних засобів, що надходять на підприємство, а також їх переміщення в межах виробництва.

Контроль якості ресурсів: Проведення перевірок на відповідність ресурсів стандартам якості, технічним вимогам і специфікаціям.

Запобігання втратам і крадіжкам: Встановлення систем для контролю за використанням ресурсів і запобігання їх втратам або несанкціонованим витратам [13].

4. Зберігання та транспортування ресурсів. Зберігання та транспортування є важливими аспектами, оскільки невірне зберігання чи транспортування можуть призвести до втрат або псування ресурсів (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6

Зберігання та транспортування МТР [25]

Організація складів	Планування та організація складів для зберігання матеріалів і обладнання, враховуючи умови, при яких ресурси зберігаються без втрат і пошкоджень
Контроль за умовами зберігання	Визначення необхідних умов для зберігання різних матеріалів (наприклад, температурний режим, вологість, світло), щоб уникнути їх псування
Оптимізація логістики	Вибір найбільш ефективних методів транспортування та переміщення ресурсів на підприємстві, а також між підприємством і постачальниками

5. Розподіл та використання матеріально-технічних ресурсів. Управління процесом використання ресурсів на виробництві включає [10]:

Розподіл ресурсів між виробничими підрозділами: Забезпечення кожного підрозділу необхідними ресурсами відповідно до їх потреб.

Ефективне використання ресурсів: Організація роботи таким чином, щоб мінімізувати витрати матеріалів і часу при максимальному результаті.

Моніторинг витрат: Постійний моніторинг і контроль витрат ресурсів, щоб уникнути їх неефективного використання.

6. Управління запасами матеріально-технічних ресурсів. Ефективне управління запасами є критично важливим для забезпечення безперебійного виробничого процесу [28]:

Оптимізація рівня запасів: Розрахунок мінімальних і максимальних рівнів запасів для кожного виду матеріалу чи сировини, щоб уникнути як надлишку, так і дефіциту.

Інвентаризація: Регулярне проведення інвентаризації для перевірки наявності та стану ресурсів на складах, виявлення нестачі або надлишків.

Методи управління запасами: Використання різних методів, таких як система "точно вчасно" (Just in Time), щоб мінімізувати обсяги зберігання і пов'язані з цим витрати.

7. Аналіз і вдосконалення управління МТР. Аналіз ефективності використання матеріально-технічних ресурсів та пошук шляхів їх вдосконалення [9]:

Аналіз ефективності постачань: Оцінка постачальників, процесів закупівель та наявності матеріалів для виявлення можливостей для зниження витрат.

Вдосконалення логістичних процесів: Постійний пошук способів оптимізації транспортування та зберігання ресурсів.

Інновації у використанні ресурсів: Впровадження новітніх технологій для зменшення витрат на ресурси або для підвищення їх ефективності.

Управління матеріально-технічними ресурсами — це комплексний процес, що включає планування, закупівлю, зберігання, використання, контроль і вдосконалення ресурсів. Його основна мета — забезпечити безперебійне виробництво, зниження витрат і покращення ефективності. Правильне управління МТР дозволяє зменшити витрати, підвищити якість продукції та послуг, а також забезпечити конкурентоспроможність підприємства на ринку [26].

Фактори, що впливають на ефективність формування та використання МТР аграрними підприємствами, можна умовно поділити на внутрішні та зовнішні.

1. Внутрішні фактори [21]:

- Організаційна структура підприємства. Наявність чіткої ієрархії управління та ефективних підрозділів, які займаються управлінням ресурсами, є важливим аспектом. Добре налагоджена система управління дозволяє оперативно реагувати на зміни в потребах підприємства і ефективно використовувати ресурси.

- Кваліфікація кадрів. Наявність висококваліфікованих працівників, які здатні приймати обґрунтовані рішення в управлінні матеріально-технічними ресурсами, безпосередньо впливає на результативність використання ресурсів.

- Технічний стан обладнання та інфраструктури. Старе і морально застаріле обладнання значно знижує ефективність використання матеріально-технічних ресурсів. Оновлення технічного парку дозволяє підвищити рівень механізації та зменшити витрати.

2. Зовнішні фактори [33]:

- Економічна ситуація на ринку. Коливання цін на паливо, запчастини, техніку та інші ресурси можуть суттєво вплинути на витрати аграрних підприємств. Нестабільність на ринку спричиняє необхідність прогнозування змін і швидкого реагування на них.

- Законодавчі та нормативні зміни. Зміни в аграрній політиці, податковому законодавстві, екологічних вимогах можуть накладати додаткові

обмеження або створювати нові можливості для ефективного використання МТР.

- Інноваційні технології. Впровадження нових технологій, таких як точне землеробство, використання дронів для моніторингу посівів, автоматизація агропроцесів, суттєво змінюють підходи до управління матеріально-технічними ресурсами, дозволяючи оптимізувати їх витрати та знижувати вплив людського фактору.

Підвищення ефективності управління матеріально-технічними ресурсами аграрних підприємств потребує комплексного підходу, що включає в себе [18]:

Планування потреб у ресурсах на основі аналітичних даних і прогнозів виробничих потреб.

Оптимізація логістичних процесів, що дозволяє зменшити витрати на транспортування і зберігання ресурсів.

Вдосконалення системи управління запасами, що дозволяє знижувати витрати на утримання складів і мінімізувати ризики дефіциту чи надлишку матеріалів.

Впровадження автоматизованих систем управління ресурсами, що дають змогу ефективно координувати процеси на всіх етапах — від закупівлі до використання [37].

Управління матеріально-технічними ресурсами є важливим інструментом для забезпечення стабільного та ефективного функціонування аграрного підприємства. Від правильності організації цього процесу залежить не лише економічна ефективність, а й здатність підприємства адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Фактори, що впливають на ефективність використання МТР, варіюються від внутрішніх, таких як організаційна структура і технічний стан підприємства, до зовнішніх, включаючи економічну ситуацію та інноваційні технології. Для досягнення високих результатів необхідно оптимізувати використання ресурсів на всіх етапах їхнього життєвого циклу [6].

1.3. Методи аналізу і оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів підприємства

Аналіз і оцінка ефективності використання матеріально-технічних ресурсів є важливою частиною управління ресурсами на аграрному підприємстві. Це дозволяє виявити слабкі місця в управлінні, знизити витрати, покращити використання ресурсів і таким чином підвищити загальну ефективність діяльності підприємства.

Існують різноманітні методи, які дозволяють оцінити ефективність використання матеріально-технічних ресурсів. Їх можна умовно поділити на кількісні та якісні методи . [4]

Рис. 1.5 Завдання, об'єкти та етапи аналізу матеріально-технічних ресурсів компанії [22]

1. Кількісні методи [16]:

- Аналіз витрат на одиницю продукції. Цей метод передбачає визначення витрат на матеріально-технічні ресурси в розрахунку на одиницю виготовленої продукції. Він дозволяє виявити надмірні витрати на ресурси або їх неефективне використання.

- Коефіцієнт використання основних засобів. Цей коефіцієнт відображає, скільки одиниць продукції припадає на одиницю основних засобів (машин, обладнання). Він допомагає оцінити рівень завантаженості техніки та її ефективність.

- Коефіцієнт використання оборотних ресурсів. Визначається як відношення вартості матеріальних ресурсів, які були витрачені на виробництво, до обсягу виготовленої продукції. Цей показник характеризує ефективність використання оборотних ресурсів (паливного, добрив, запчастин та ін.).

2. Якісні методи [27]:

- Метод порівняльного аналізу. Порівнюються фактичні показники використання МТР з плановими або стандартними значеннями. Це дозволяє оцінити відхилення та виявити можливі резерви.

- Аналіз ефективності використання технічних засобів. Проводиться на основі дослідження технічного стану, продуктивності і надійності техніки, що використовується на підприємстві. Визначається, наскільки вірно обрані технічні засоби та чи не впливають вони на зниження витрат.

3. Метод варіаційного аналізу. Використовується для виявлення причин відхилень в ефективності використання МТР і визначення факторів, які найбільше впливають на ці зміни [38].

Методи оцінки ефективності використання МТР

1. Метод коефіцієнтів ефективності. Цей метод передбачає використання різних коефіцієнтів для оцінки ефективності використання МТР. До них відносяться:

- Коефіцієнт матеріаломісткості — показує, скільки матеріальних ресурсів витрачається на одиницю продукції.

- Коефіцієнт технічної ефективності — оцінює рівень ефективності використання технічних засобів на підприємстві.
- Коефіцієнт використання технічних ресурсів — визначає, яку частину доступних технічних ресурсів використовує підприємство на практиці [49].

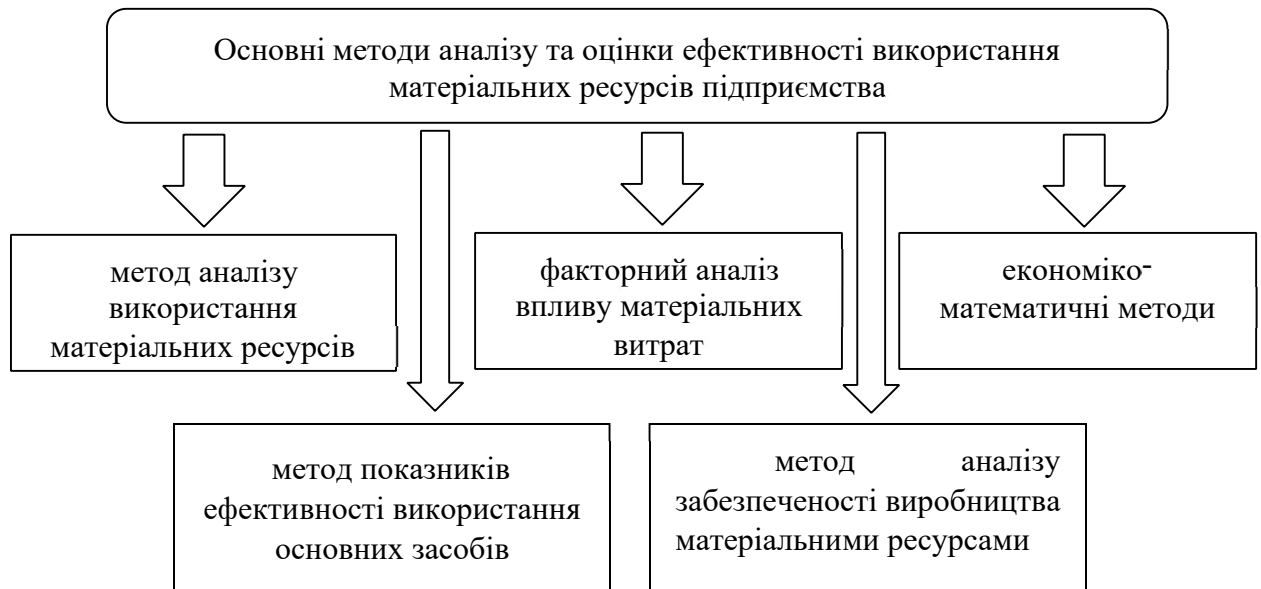

Рис. 1.6 Основні методи аналізу та оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів компанії [3]

2. Метод коефіцієнтів ефективності. Цей метод передбачає використання різних коефіцієнтів для оцінки ефективності використання МТР. До них відносяться [14]:

- Коефіцієнт матеріаломісткості — показує, скільки матеріальних ресурсів витрачається на одиницю продукції.
- Коефіцієнт технічної ефективності — оцінює рівень ефективності використання технічних засобів на підприємстві.
- Коефіцієнт використання технічних ресурсів — визначає, яку частину доступних технічних ресурсів використовує підприємство на практиці.

3. Аналіз зворотного зв'язку. Метод передбачає отримання зворотного зв'язку від працівників підприємства, що безпосередньо займаються управлінням ресурсами. Це дозволяє зібрати інформацію про реальні проблеми,

пов'язані з використанням МТР, а також про можливі шляхи покращення процесів [25].

4. Метод прямого вимірювання ефективності. Включає в себе використання таких показників, як продуктивність праці, рівень механізації, витрати на одиницю продукції, рівень технічного оснащення підприємства. Це дозволяє комплексно оцінити, наскільки ефективно використовуються ресурси підприємства.

5. Інвестиційний метод. Визначає ефективність використання МТР з точки зору економічних вигод від інвестицій в оновлення технічних засобів. Це включає в себе оцінку вигоди від придбання нової техніки або обладнання та її вплив на загальну ефективність використання МТР [36].

Аналіз і оцінка ефективності використання матеріально-технічних ресурсів є важливим інструментом для виявлення резервів, покращення використання ресурсів і підвищення продуктивності аграрних підприємств. Існує низка методів, які дозволяють оцінити різні аспекти використання МТР: від кількісних показників, таких як витрати на одиницю продукції, до якісних методів, які враховують ефективність технічних засобів і організаційних процесів. Оскільки аграрне виробництво залежить від безперебійного забезпечення підприємств необхідними ресурсами, ефективність управління МТР визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку та його здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища [48].

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНА ТА ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПАФ «САВИНЦІ»

2.1. Аналіз стану сільського господарства України: проблеми та перспективи розвитку

Сільське господарство України є однією з ключових галузей економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та значну частину валютних надходжень від експорту. Однак, останні роки, особливо в умовах воєнного конфлікту, галузь зазнала значних змін та викликів.

Поточний стан сільського господарства [5]

- Виробництво сільськогосподарської продукції: У 2023 році, незважаючи на складні умови, аграрії змогли зібрати 79,2 млн тонн зернових та олійних культур, що на 10% більше, ніж у 2022 році. Виробництво цукрових буряків зросло на 29% порівняно з попереднім роком.

- Внутрішнє споживання: Потреби внутрішнього ринку в м'ясі та м'ясопродуктах були повністю забезпечені. Споживання свинини, яловичини та м'яса птиці на душу населення зросло порівняно з 2022 роком.

- Експорт агропродукції: У 2023 році експорт агропромислової продукції досяг 67,5 млн тонн, що на 15% більше, ніж у 2022 році. Однак, через зниження цін на світових ринках та високі логістичні витрати, експортний виторг зменшився на 8%.

Основні проблеми галузі [26]:

1. Фінансові труднощі: Зростання собівартості виробництва та дефіцит фінансових ресурсів призвели до зниження рентабельності. У 2022 році 21% підприємств аграрного сектору зазнали збитків.

2. Зниження використання ресурсів: Нестача фінансування спричинила зменшення внесення добрив та засобів захисту рослин, що негативно позначається на врожайності та якості продукції.

3. Проблеми в тваринництві: Спостерігається зменшення поголів'я великої рогатої худоби, зокрема корів, що негативно впливає на виробництво молока та м'яса.

4. Дефіцит трудових ресурсів: Вимушене переселення населення та мобілізація призвели до нестачі робочої сили в сільському господарстві, що ускладнює ведення господарської діяльності.

5. Руїнування інфраструктури: Бойові дії спричинили значні пошкодження інфраструктури, включаючи зерносховища та логістичні об'єкти, що ускладнює зберігання та транспортування продукції.

6. Екологічні виклики: Мінування територій та інші наслідки війни призвели до втрати значної частини сільськогосподарських земель, що обмежує площі для посівів.

Перспективи розвитку [37]:

Відновлення інфраструктури: Після завершення конфлікту необхідно буде відновити пошкоджену інфраструктуру для забезпечення ефективного зберігання та транспортування агропродукції.

Інвестування в технології: Запровадження сучасних агротехнологій та інновацій може значно підвищити продуктивність та конкурентоспроможність українського сільського господарства.

Диверсифікація експорту: Розширення асортименту експортованої продукції та пошук нових ринків допоможе зменшити залежність від окремих країн та знизити ризики.

Підтримка фермерських господарств: Необхідно впроваджувати державні програми підтримки малих та середніх фермерів, забезпечуючи їх доступом до фінансування, ресурсів та ринків збуту.

Екологічна реабілітація: Відновлення екологічного стану земель та впровадження сталих практик землекористування сприятимуть відновленню родючості ґрунтів та збереженню біорізноманіття.

Сільське господарство України демонструє значну стійкість та адаптивність у складних умовах. Однак для забезпечення сталого розвитку

необхідно вирішувати існуючі проблеми та впроваджувати стратегічні заходи, спрямовані на модернізацію галузі, підтримку виробників та інтеграцію в міжнародні ринки [50].

2.2. Організаційно-правова характеристика ПАФ «Савинці»

ПАФ «Савинці» — це товариство з обмеженою відповідальністю, яке зареєстроване в Білоцерківському районі Київської області. Товариство займається виробничою та господарською діяльністю в аграрному секторі, зокрема, спеціалізуючись на вирощуванні сільськогосподарських культур, виробництві та реалізації продукції агропромислового комплексу [6].

ПАФ «Савинці» має статус юридичної особи, що дозволяє здійснювати підприємницьку діяльність від імені товариства та брати на себе відповідальність за виконання своїх зобов'язань. Оскільки компанія є товариством з обмеженою відповідальністю, її учасники несуть обмежену відповідальність у межах своїх вкладів до статутного капіталу. Основна інформація про ПАФ «Савинці» показана в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основна інформація про ПАФ «Савинці» [17]

Повна назва юридичної особи	Приватна агрофірма «Савинці»
Скорочена назва	ПАФ «Савинці»
Код ЄДРПОУ	30835959
Дата реєстрації	05.03.2002
Уповноважена особа (директор)	Оленко Олексій Миколайович
Розмір статутного капіталу	100,00 грн.
Організаційно-правова форма	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО
Юридична адреса	Україна, Київська обл., Білоцерківський р-н, село Савинці
Телефон	+380996273568
Основний вид діяльності	46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин

Інші види діяльності	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур 01.46 Розведення свиней 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві 46.32 Оптова торгівля м'ясом і м'ясними продуктами 47.81 Роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами
----------------------	---

Організаційна структура товариства включає [28]:

- Загальні збори учасників, які є вищим органом управління ПАФ «Савинці».
- Директор або керівник підприємства, який виконує функції безпосереднього управління діяльністю товариства, визначає стратегію розвитку та керує поточними операціями.
- Бухгалтерія та інші допоміжні служби, які відповідають за облік, звітність та фінансові операції товариства.

ПАФ «Савинці» спеціалізується на таких видах діяльності [39]:

- Вирощування сільськогосподарських культур — основний напрямок діяльності підприємства. Це включає як традиційні культури (пшениця, кукурудза, ячмінь), так і технічні (соняшник, соя).
- Тваринництво — підприємство також здійснює певні операції у галузі тваринництва, зокрема утримання великої рогатої худоби та виробництво молока.
- Аграрне виробництво та постачання — реалізація сільськогосподарської продукції та її переробка.
- Використання земельних ресурсів — здійснення ефективного використання земельних ділянок для сільськогосподарських потреб, включаючи оренду та обробіток.

Статутний капітал ПАФ «Савинці» формується відповідно до внесків учасників товариства, розмір яких визначається в установчих документах. Цей капітал забезпечує діяльність підприємства, а також гарантує захист інтересів

учасників в межах їхніх вкладень. Фінансування діяльності товариства здійснюється через власні кошти, а також можливе залучення кредитів або інвестицій для розвитку бізнесу [45].

ПАФ «Савинці» має права на земельні ділянки, які використовуються для сільськогосподарських потреб. Земельні відносини регулюються відповідно до норм земельного та аграрного законодавства України, що включає питання оренди, використання та охорони земель. Землекористування підприємства включає оренду земельних ділянок у Білоцерківському районі Київської області, на яких здійснюється вирощування сільськогосподарських культур. Це дозволяє ПАФ «Савинці» вести ефективне виробництво та забезпечувати стабільний розвиток.

ПАФ «Савинці» активно взаємодіє з місцевими органами самоврядування та державними структурами. Це включає отримання дозволів, ліцензій на ведення аграрної діяльності, а також взаємодію в питаннях земельних відносин, екології та соціальної відповідальності. Підприємство регулярно бере участь у місцевих ініціативах та програмах підтримки сільськогосподарських підприємств, що фінансуються з державного бюджету [9].

Учасники товариства мають право:

- брати участь в управлінні компанією,
- отримувати частину прибутку товариства відповідно до своїх вкладів,
- здійснювати продаж своїх часток у статутному капіталі.

Однак вони також мають обов'язок:

- нести відповідальність за зобов'язаннями товариства в межах своїх внесків у статутний капітал,
- дотримуватися внутрішніх правил і законодавчих норм, що регулюють діяльність ПАФ [20].

Підприємство активно працює над розширенням своєї діяльності через:

- модернізацію виробничих процесів,
- покращення якості продукції,
- збільшення площі земель для обробітку,

Продовження таблиці 2.2

1.	Активи необоротні	39315,2	36736,9	150404,5	111090,4	94,5	410,5
1.1	Активи нематеріальні	181,5	172,9	203,4	23	96,3	118,9
1.2	Засоби основні	35917	42510,9	88627,5	52711,6	118,6	7
1.3	Капітальні інвестиції незавершені	48,6	48,6	-	-48,6	101	1
1.4	Біологічні активи довгострокові	3420,5	3904,6	61575	58153,9	114,5	1577,4
2.	Активи оборотні	348667,5	317286,9	461359,8	112692,5	91,2	145,6
2.1	Обсяг запасів	163156,3	160210,6	242032,5	78876,4	98,4	151,3
2.2	Заборгованість дебіторська	180320,5	152876	214026,3	3370096	85	140,2
2.3	Еквіваленти грошей	5192	4200,7	5301,4	110,5	82	126,4
	Всього капіталу	349642,2	358147,2	611763,2	262122,1	103,6	171,9
3.	Капітал власний	346682,9	345995,2	505974,3	159292,5	100	147,4
3.1	Капітал пайовий	235445,9	31522,43	32501,3	8956,4	134,9	104,3
3.2	Капітал додатковий			106841,4	106841,4		
3.3	Прибуток нерозподілений	323138	314474	366634	43497,2	98,5	117,8
4.	Забезпечення та зобов'язання	41298,9	12154,3	105791,4	64491,5	30,6	871,7
4.1	Зобов'язання поточні	39351,5	10831,3	92195,7	52846,4	28,7	852,5
4.2	Зобов'язання поточні (бюджетні)	1058,9	292,7	11689,7	10812	28,8	4072,76
4.3	Страховання (розрахунки)	192,6	222,6	371,7	180,3	116,9	168,5
4.4	Оплата праці (розрахунки)	701,5	811,5	1356,7	656,4	116,9	168,5

Проаналізувавши показники активів і пасивів ПАФ «Савинці» за 2022-2024 роки, можна зробити висновок: валютний баланс компанії має тенденцію до зростання. Це є позитивним: у 2023 році у порівнянні з 2022 роком ріст показника - 2,6%. У 2024 році у порівнянні з 2023 роком – 71,9%.

На розвиток господарської діяльності ПАФ «Савинці» у 2023 році здійснив негативний вплив чинник введення воєнного стану на території країни. Цей негативний вплив видно з показників підприємства [11]:

1. Актив «незавершені капітальні інвестиції» - зупинка будівництва нового тваринницького комплексу.

2. Обороні активи зменшилися на 9%, запаси заборгованості дебіторської – на 16,4%. По причині втрати агрофірмою ринків реалізації продукції, обсяг грошових коштів зменшився на 20,3%.

3. У 2023 році ПАФ «Савинці» отримало збитки за підсумками своєї господарської діяльності, на 0,4% зменшився власний капітал підприємства. Керівники агрофірми, з метою покращення фінансування ПАФ «Савинці», збільшили на 40,3% статутний капітал агрофірми і це є позитивний крок.

4. ПАФ «Савинці» значно скоротило поточні зобов'язання (70,8%) за рахунок скорочення обсягів діяльності. У порівнянні з 2023 роком ПАФ «Савинці» у 2024 році реанімувало стан пасивів і активів компанії [14].

Позитивним є той факт, що ПАФ «Савинці» у 2024 році збільшило власний капітал на 47,34% за рахунок росту зареєстрованого капіталу на 4,3%, прибутку нерозподіленого – 17,8%, додаткового капіталу – 106841,4 тис. грн. Діяльність агрофірми активізувалася у 2024 році і показник зобов'язань і забезпечень зріс на 771,7%. Проведений аналіз активів ПАФ «Савинці» свідчить про ріст необоротних активів компанії на 310,6%. Введення в експлуатацію нової тваринницької ферми сприяло росту на 109,7% основних засобів і 1478,3% довгострокових біологічних активів агрофірми.

У порівнянні з 2023 роком 2024 рік показує ріст запасів агрофірми на 52,3% і на 42% зріс обсяг грошових коштів. Характеризуючи економічну та фінансову діяльність ПАФ «Савинці» потрібно звернути увагу на показники чистого доходу, собівартості продукції і чистого прибутку. Чистий дохід – виручка агрофірми від збуту аграрної продукції. Ринок реалізації товарів ПАФ «Савинці» формують клієнти компанії з різних регіонів країни. Через повномасштабне вторгнення компанія втратила на окупованих територіях

ринки збуту, це стало причиною зменшення доходів ПАФ «Савинці» у 2023 році [13].

Аналіз фінансових показників ПАФ «Савинці» свідчить, що чистий дохід агрофірми зменшився у 2023 році на 5,9%, а собівартість реалізації товарів виросла на 2,4%. Причиною збитковості агрофірми у 2023 році стало значне перевищення витрат над доходами.

Таблиця 2.3

Показники фінансово діяльності ПАФ «Савинці» у 2022-2024 роках [22]

Показники діяльності	2022	2023	2024	ЗМІНИ		
				2024/2023	2023/2022	2022/2021
Чистий дохід збуту товарів	210487,5	200687,2	373689,2	163202,9	96,5	187,4
Собівартість продукції	206887,5	209351,2	310079,2	102192,9	102,4	149,3
Собівартість продукції	206887,5	209351,2	310079,2	102192,9	102,4	149,3
Фінансовий результат	3602	-8666	63612	60012	-241,9	-735,4
Податок (на прибуток)	650	-	11452	10804	0	-
Прибуток чистий	2954	-8666	52162	49210	-294,7	-604
Кількість, осіб	172	158	228	58	93	146
Показник продуктивності праці	1239,4	1287,7	1654,7	416,5	104,9	129,7
Коефіцієнт рентабельності, %	1,6	-	15	13,7		

Чистий дохід агрофірми зріс у 2024 році на 87,4% і це позитивна тенденція. На 49,3 % зріс показник собівартості продукції ПАФ «Савинці». Таким чином, прибутковість роботи ПАФ «Савинці» у 2024 році забезпечило ріст темпів чистого прибутку над собівартістю збутової продукції. Аналіз фінансових показників агрофірми показує ріст ефективності роботи ПАФ «Савинці» у 2024 році на 3,7% у порівнянні з 2023 роком. Показник ефективності використання робочої сили ПАФ «Савинці» показує продуктивність праці агрофірми, так у 2023 році продуктивність зросла на 6%

у порівнянні з 20221 роком, а у 2024 році на 29,7% у порівнянні з попереднім роком [33].

Отже, в діяльності агрофірми ПАФ «Савинці» у 2022-2024 роках виникали певні труднощі, пов'язані з втратою частини ринків реалізації продукції, проте у 2024 році всі проблеми і вийшла на прибуткову діяльність зі збільшенням обсягів доходів, що свідчить про розвиток агрофірми.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ ПАФ «САВИНЦІ»

3.1. Оцінка складу і структури матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці»

Матеріально-технічні ресурси – основа забезпечення ведення сільськогосподарського виробництва. Так як сільськогосподарські підприємства досить залежні від зовнішніх економічних умов, на які вони фактично не можуть впливати. Зокрема, від оптимальних строків сівби зернових і інших культур, своєчасного внесення добрив, збирання та проведення інших агротехнічних робіт значною мірою залежить майбутній урожай сільськогосподарської продукції. Тому важливо, щоб ПАФ «Савинці» було своєчасно забезпечено необхідними матеріально-технічними ресурсами в необхідній кількості і відповідної якості. У свою чергу, норми забезпечення матеріально-технічними ресурсами повинні бути оптимальними, а не дефіцитними чи надмірними. Оскільки, як показує досвід сільськогосподарських підприємств, їх основні витрати припадають на матеріально-технічні ресурси, відповідно ПАФ «Савинці» має регулярно аналізувати і проводити оцінку матеріальних витрат. Вони містять основні резерви підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських компаній та розміру їх прибутковості [1].

Для цього спочатку проаналізуємо склад і структуру матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці». Цей аналіз ускладнюється тим, що, як показав розгляд теоретичного матеріалу в першому розділі роботи, немає єдиної думки стосовно класифікації матеріально-технічних ресурсів. Вони включають практично всі ресурси, що використовуються в діяльності компанії.

Для початку в таблиці 3.1 покажемо динаміку і структуру операційних витрат ПАФ «Савинці». Це допоможе визначити їх питому вагу в складі матеріально-технічних витрат компанії.

Таблиця 3.1

Структура і динаміка операційних витрат ПАФ «Савинці»
за 2022-2024 рр. [12]

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Абсолютне відхилення	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	2022-2023	2023-2024
Матеріальні витрати	65184	31	61236	20,02	71236	22,45	-3949	10001
Витрати на оплату праці	9447	4,36	17678	5,79	21346	6,73	8232	3669
Відрахування на соціальні заходи	3263	1,6	3113	1,03	4235	1,34	-151	1123
Амортизація	1908	0,89	6235	2,05	8246	2,61	4328	2012
Інші операційні витрати	137449	63,28	217758	71,17	212457	66,92	80310	-5302
Разом	217247	101	306016	101	317516	101	88770	11501

З розрахунків можна зробити висновок, що операційні витрати на ПАФ «Савинці» щорічно збільшуються. У 2022 році їх сума становила 217,247 тис. грн, у 2023 році вони зросли на 88,77 тис. грн, а у 2024 році приріст становив 11,6 тис. грн у порівнянні з попереднім роком. У питомій вазі операційних витрат найбільшу питому вагу мають інші операційні витрати і матеріальні витрати. Частка перших у 2024 році становить 66,93%, вони включають усі витрати, які не пов'язані з реалізацією продукції, адміністративні витрати, а також не включаються до собівартості реалізованої продукції. Частка матеріальних витрат у витратах діяльності ПАФ «Савинці» щорічно змінюється і у 2024 році становить 22,45%. В абсолютному вираженні матеріальні витрати

у 2022 році зменшилися на 3949 тис. грн., але у 2024 році вони вже зросли на 11 000 тис. грн. Відповідно матеріальні витрати ПАФ «Савинці» у звітному періоді склали 71236 тис. грн. На рисунку 3.1 представлена структура операційних витрат ПАФ «Савинці» за 2024 рік [23].

Рис. 3.1 Структура операційних витрат ПАФ «Савинці» за 2024 р. [34]

З цього можна зробити висновок, що матеріальні витрати ПАФ «Савинці» складають досить високу частку витрат. Відповідно, підприємство повинно ретельно аналізувати і контролювати використання матеріально-технічних ресурсів і забезпечувати їх раціональне використання. Оскільки вони складають основну частку собівартості виробництва і збуту продукції досліджуваної агрофірми. До складу матеріальних витрат ПАФ «Савинці» включаються витрати на посадковий матеріал, насіння, мінеральні добрива, паливні та мастильні матеріали, пальне та енергію, запасні частини, оплата послуг сторонніх компаній та ін [45].

В таблиці 3.2 розкриємо аналіз складу і структури матеріальних витрат ПАФ «Савинці» у 2022-2024 рр.

З наведеного аналізу бачимо, що 81% усіх матеріальних витрат складають три основні види: насіння і садковий матеріал, мінеральні добрива та

паливно-мастильні матеріали. При цьому їх питома вага, як і абсолютні величини, щорічно ростуть. Зокрема, витрати на насіння і садковий матеріал зросли з 22766 тис. грн. до 26,554 тис. грн. на кінець звітної періоду. Таке зростання обумовлене в першу чергу подорожчанням садкового матеріалу і насіння, а також частково крадіжками і перевитратами [52].

Таблиця 3.2

Аналіз структури і складу матеріальних витрат ПАФ «Савинці»
у 2022-2024 рр. [4]

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Абсолютне відхилення	
							2022-2023	2023-2024
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%		
Насіння, посадковий матеріал	22766	34,93	23726	38,76	26554	37,29	9610	2827,2
Мінеральні добрива	13544	20,79	14555	23,78	15554	21,84	1012	1000
Пальне, мастильні матеріали	15244,3	23,4	15342,2	25,06	17302,7	24,3	98	1960,6
Електроенергія	512,6	0,8	560,4	0,92	616	0,87	47,9	55,7
Паливо і енергія	2582,3	3,97	2234,6	3,66	2878,2	4,05	-347,8	643,7
Запасні запчастини	4861,2	7,47	3143,3	5,14	4987,5	7,01	-1718	1844,3
Оплата послуг і робіт, інші матеріальні витрати	5676	8,72	1676	2,75	3346	4,8	-4001	1671
Разом матеріальних витрат	65184	101	61236	101	71236	101	-3949	10000

Споживання мінеральних добрив, якими підживлюють зернові, олійні та технічні культури ПАФ «Савинці», постійно зростає. У 2023 році приріст

становив 1012 тис. грн, а у 2024 році – 1000 тис. грн. Так, вартість мінеральних добрив у звітному році склала 15554 тис. грн.

Зазначимо, що протягом 2022-2024 років посівні площі компанії не змінювалися. Відповідно, це говорить про те, що ПАФ «Савинці» витрачає більше мінеральних добрив на вирощування тієї ж площі рослин. Це може свідчити про їх нераціональне використання. Зокрема, у більшості сільськогосподарських компаній поширена практика розкрадання мінеральних добрив шляхом їх масового списання [15].

Те саме стосується паливно-мастильних матеріалів, витрати на які для ПАФ «Савинці» зростають. У 2022 році ця стаття витрат становила 15244,3 тис. грн, у 2023 році відбулося значне зростання на 98 тис. грн, а у 2024 році збільшення склало 1960,6 тис. грн і таким чином досягло показника 17302,7 тис. грн. На інші види матеріальних витрат припадає близько 17-18% витрат. Отже, можна зробити висновок, що ПАФ «Савинці» найбільше споживає такі матеріальні ресурси як: насіння і садковий матеріал, мінеральні добрива, а також паливно-мастильні матеріали. На рисунку 3.2 наведено структуру матеріальних витрат ПАФ «Савинці» за 2024 рік [26].

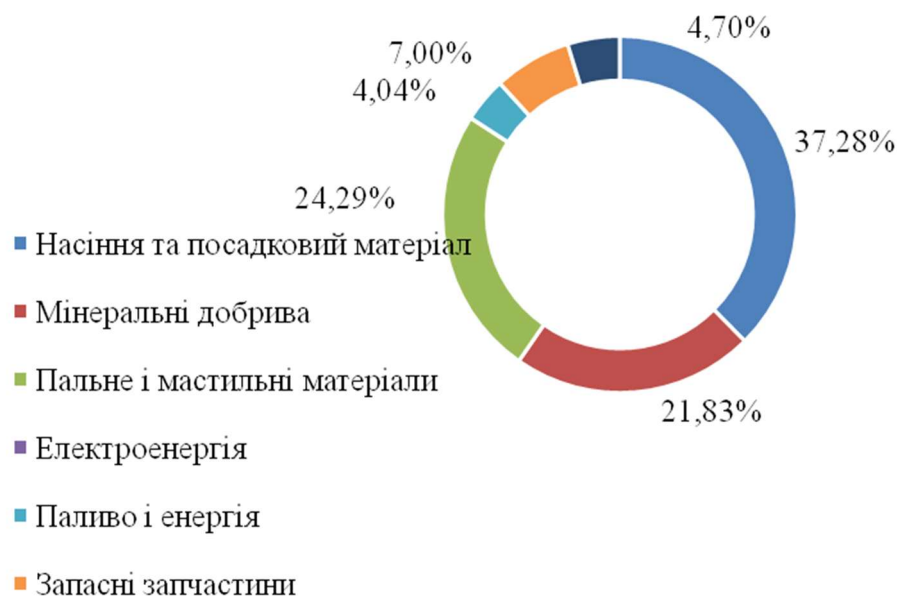

Рис. 3.2 Структура матеріальних витрат ПАФ «Савинці» за 2024 р. [37]

З аналізу структури матеріальних витрат можна відзначити, що на ПАФ «Савинці» спостерігається значна витрата матеріальних витрат. Це може бути причиною зниження рентабельності досліджуваної компанії. Адже за останні роки через значні витрати прибуток ПАФ «Савинці» значно зменшився. Підприємство має забезпечити більш раціональне використання матеріально-технічних ресурсів, що позитивно позначиться на розмірі його прибутку. Зокрема, для цього мають бути встановлені науково обґрунтовані норми використання різних видів матеріально-технічних ресурсів на одиницю землі, контроль за транспортом, використанням добрив за призначенням та інше [48].

Збільшення споживання окремих видів матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» може бути зумовлено різними причинами. Адже зі збільшенням площі орендованої землі відповідно зростатимуть потреби у збільшенні матеріально-технічних ресурсів. У таблиці 3.3 проаналізуємо споживання матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці».

Таблиця 3.3

Аналіз структури і складу матеріально-технічних витрат
ПАФ «Савинці» у 2022-2024 рр [2].

Показник	Період			Абс. відхилення	
	2022	2023	2024	2022-2023	2023-2024
Всього с/г угідь, га	12066	12026	11891	-41	-136
Витрати насіння, посадкового матеріалу, тис. грн.	22766	23726	26554	961	2827,2
Витрати пального, мастильних матеріалів, тис. грн.	15244,3	15342,2	17302,7	98	1960,6
Витрати мінерал. добрив, тис. грн.	13544	14555	15554	1012	1000
Витрати мінерал. ресурсів на 1 га землі, тис. грн. / га	5,5	5,1	6	-0,32	019
Витрати насіння, посадкового матеріалу на 1 га землі, тис. грн./га	1,9	1,98	2,24	0,09	0,27
Витрати пального, мастильних матеріалів на 1 га землі, тис. грн./га	1,27	1,29	1,47	0,03	0,19
Витрати мінерал. добрив на 1 га землі, тис. грн./га	1,13	1,22	1,32	0,1	0,2

Наведені дані показують негативні тенденції. Адже загальна кількість сільськогосподарських угідь в обробітку ПАФ «Савинці» у 2023 році зменшилась на 41 га, а у 2024 році – на 136 га. Така ситуація є негативною, оскільки земельний фонд ПАФ «Савинці», на якому воно веде свою основну діяльність, зменшується. Такі зміни пов'язані з тим, що пайовики вирішили не продовжувати договори оренди з підприємством і перейшли в інші господарства [12].

З одночасним зменшенням площі сільськогосподарських угідь росте споживання основних видів матеріально-технічних ресурсів. Зокрема, у 2024 році компанія витратила 2,24 тис. грн на 1 га землі насіння, що на 0,27 тис. грн більше порівняно з 2023 роком. Витрати на паливно-мастильні матеріали зросли у 20204 році на 0,19 тис. грн, мінеральні добрива – на 0,2 тис. грн. Це свідчить про те, що зі зменшенням сільськогосподарських угідь ПАФ «Савинці» підприємство почало витрачати більше матеріально-технічних ресурсів.

На це може бути кілька причин. Основні з них пов'язані із загальним подорожчанням основних видів матеріально-технічних ресурсів, ціни на які постійно зростають, а також нераціональним їх використанням. Тому для ПАФ «Савинці» важливо забезпечити контроль за використанням матеріально-технічних ресурсів. Адже їх постійне зростання значно зменшує прибуток компанії [31].

Зазначимо, що ПАФ «Савинці» як пально-мастильні матеріали використовувало бензин, дизельне паливо, природний газ, мастила. В якості мінеральних добрив підприємство використовувало сульфат амонію, синтетичний аміак, карбамідно-аміачну суміш, хлористий калій. Цими мінеральними добривами підживлювали посіви підприємства. Для захисту рослин компанія використовувала інсектициди, фунгіциди, гербіциди, регулятори росту рослин. Матеріально-технічну базу підприємства складають трактори, вантажні автомобілі, КАМАЗи, комбайни та комплектуючі до них [18].

В таблиці 3.4 наведено аналіз складу і структури запасів ПАФ «Савинці» у 2022-2024 роках.

З наведених даних можна зробити висновок, що розмір товарних запасів на ПАФ «Савинці» має різну динаміку. У 2022 році вони становили 70208 тис. грн, у 2023 році зросли на 11912 тис. грн, а у 2024 році зменшилися на 8308 тис. грн. На цей крок компанія пішла з урахуванням прогнозу подорожчання пального у 2025 році, коли розпочнуться сільськогосподарські польові роботи. Відповідно, з метою економії коштів підприємство закуповувало паливо взимку [29].

Таблиця 3.4

Аналіз структури і складу запасів ПАФ «Савинці» у 2022-2024 рр. [40]

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Абсолютне відхилення	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	2023-2022	2024-2023
Паливо	972	1,39	1233	1,51	3358	4,56	262	2126
Запасні частини	2453	3,5	318	3,88	1988	2,7	728	-1193
Матеріали с/г призначення	5552	7,92	6679	8,14	6122	8,3	1128	-558
Поточні біол. активи	7081	10,09	8879	10,82	6435	8,73	1799	-2445
Незавершене виробництво	21149	30,13	26586	32,38	23457	31,79	5438	-3130
Готова продукція	33006	47,02	35567	43,32	32457	43,98	2562	-3111
Разом запаси	70208	101	82119	101	73812	101	11912	-8308

У структурі товарних запасів на ПАФ «Савинці» переважає незавершене виробництво і готова продукція. Незавершене виробництво у 2024 році склало 23457 тис. грн або 31,79% від усіх запасів, що на 31,3 тис. грн менше, ніж у 2023 році. Варто зазначити, що в незавершеному виробництві ПАФ «Савинці» є поля озимої пшениці, які були засіяні восени та зібрані влітку. Відповідно змінюється обсяг незавершеного виробництва відповідно до зміни обсягів посіву цієї зернової культури [10].

Обсяг готової продукції на ПАФ «Савинці» у 2022 році склав 33 006 тис. грн, у 2023 році зріс на 2 562 тис. грн, а у 2024 році зменшився на 3 111 тис. грн. ПАФ «Савинці» має власні елеватори, де зберігає зерно. Відповідно, підприємство зберігає частину продукції, щоб навесні продати її дорожче. Адже, як показують роки, навесні ціни на сільгосппродукцію ростуть [21].

Таким чином, аналіз виявив, що на ПАФ «Савинці» при одночасному скороченні сільськогосподарських угідь зростає вартість матеріально-технічних ресурсів. Зокрема, у 2024 році на насіння і садковий матеріал підприємство витратило 26 554 тис. грн, що на 2 827,2 тис. грн більше, ніж у 2023 році, вартість паливно-мастильних матеріалів склала 17 302,7 тис. грн, мінеральних добрив – 15 554 тис. грн. Відповідно, у 2024 році підприємство витрачає в середньому 6 тис. грн матеріальних ресурсів на 1 га землі, що на 1 тис. грн більше, ніж у 2023 році. У складі запасів підприємства переважає готова продукція і незавершене виробництво. Підприємство намагається реалізувати продукцію в період дефіциту, а саме навесні, коли ціна на неї зазвичай зростає. Також ПАФ «Савинці» щорічно формує резерв палива, закупаючи його заздалегідь до подорожчання його ціни в період активних польових робіт [32].

В цілому споживання матеріально-технічних ресурсів на підприємстві зростає, що може говорити про їх нераціональне використання. Для визначення цього в наступному розділі кваліфікаційної роботи проаналізуємо ефективність використання матеріально-технічних ресурсів досліджуваної агрофірми.

3.2. Аналіз ефективності використання матеріально-технічних ресурсів компанії

Як показав аналіз, проведений у попередньому розділі кваліфікаційної роботи, витрати матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» щорічно зростають. Тому важливо проаналізувати ефективність їх використання. Для

цього використовуємо показники, описані в пункті 1.3 цієї кваліфікаційної роботи. У таблиці 3.5 наведено показники оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» за 2022-2024 роки [5].

Наведені дані свідчать про те, що чистий прибуток ПАФ «Савинці» з кожним роком зменшується. Так, у 2022 році його розмір становив 85667 тис. грн., у 2023 році він зменшився на 44486,6 тис. грн., у 2024 році продовжилась невітніша тенденція і зменшення чистого прибутку склало 30912,6 тис. грн. Відповідно, зменшення чистого прибутку свідчить про менш ефективну роботу досліджуваного підприємства [16].

Таблиця 3.5

Показники оцінки ефективності використання
матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці» за 2022-2024 рр. [27]

Показник	Період			Абсол. відхилення	
	2022	2023	2024	2023- 2022	2024- 2023
Чистий прибуток, тис. грн.	85667	41179,6	10268	-44486,6	-30912,6
Обсяг виробництва, тис. грн.	135635	137678,6	118568	2044,6	-19111,6
Собівартість, тис. грн.	85872	88980	103456	3109	14477
Матеріальні витрати, тис. грн.	65184	61236	71236	-3950	10000
Прибуток на гривню матер. витрат, грн./грн.	1,33	0,68	0,15	-0,65	-0,54
Матеріаловіддача, грн./грн.	2,09	2,26	1,67	0,18	-0,6
Матеріаломісткість, грн./грн.	0,49	0,45	0,61	-0,05	0,17
Темпи зростання об. виробн., %	139,83	101,52	86,13	-38,32	-15,4
Темпи зростання мат. витрат, %	149,98	93,95	116,34	-56,04	22,4
Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягу виробництва і матер. витрат	0,94	1,09	0,75	0,16	-0,35
Частка матер. витрат у собівартості продукції	75,92	68,83	68,87	-7,1	0,05

Однією з причин зменшення чистого прибутку ПАФ «Савинці» може бути зменшення обсягів виробництва. У 2022 році обсяг виробництва склав 135635 тис. грн, а в 2024 році знизився до 118568 тис. грн. Зниження обсягів

виробництва частково зумовлене як загальним зменшенням сільськогосподарських угідь приблизно на 250 га, так і негативними погодними та кліматичними умовами, які у 2024 році були не сприятливими для вирощування продукції рослинництва [38].

При цьому щорічно зростала собівартість продукції: у 2022 році вона становила 85,872 тис. грн, у 2023 році зросла на 3,109 тис. грн, а у 2024 році зростання становило 14,477 тис. грн. Відповідно на кінець звітного періоду собівартість продукції склала 103456 тис. грн. При одночасному зниженні обсягів виробництва зростає собівартість продукції, відповідно це призводить до зменшення прибутку ПАФ «Савинці».

Основними причинами підвищення собівартості продукції на ПАФ «Савинці» є [1]:

- загальне підвищення цін на паливні та мастильні і інші матеріальні ресурси;
- нераціональне використання окремих матеріально-технічних ресурсів на підприємстві;
- слабкий контроль за використанням матеріально-технічних ресурсів;
- неналежне зберігання матеріально-технічних ресурсів, що призвело до псування окремих з них;
- відсутність у персоналу мотивації до більш економного використання ресурсів підприємства.

Слід зазначити, що в структурі собівартості продукції ПАФ «Савинці» найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати. Обсяг матеріальних витрат ПАФ «Савинці» у 2024 році склав 71236 тис. грн, що на 11000 тис. грн більше, ніж у 2023 році. При цьому частка матеріальних витрат у собівартості продукції була найвищою у 2022 році, коли становила 75,92%, протягом 2023-2024 років – у межах 69-70%. Частка матеріальних витрат зменшилася не за рахунок їх загального зменшення у споживанні, а за рахунок збільшення інших витрат, зокрема заробітної плати, за рахунок підвищення мінімальної заробітної плати [12].

Можна зробити висновок, що собівартість продукції зростає швидше матеріальних витрат. Незважаючи на це, матеріальні витрати становлять досить значну частку в собівартості продукції і залишаються на рівні 69-70%.

Слід зазначити, що прибуток на гривню матеріальних витрат щорічно зменшувався. У 2022 році на 1 грн матеріальних витрат припадало 1,32 грн чистого прибутку, у 2023 році цей показник знизився до 0,68 грн, а у 2024 році – лише 0,15 грн. Цей показник прямо свідчить про зниження ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на підприємстві [24].

Максимального значення показник матеріаловіддачі досяг у 2023 році, коли він становив 2,26 грн/грн, що на 0,18 грн/грн більше, ніж у 2022 році, але у 2024 році він знизився до 1,67 грн/грн. Така ситуація свідчить про те, що у звітному році на одну одиницю матеріальних витрат припадало лише 1,67 грн обсягу продукції. Відповідно, матеріаломісткість продукції у 2024 році зростає на 0,17 грн/грн і становить 0,7 грн/грн, а позитивною вважається тенденція до її зниження. На даний час ПАФ «Савинці» необхідно витрачати більше матеріальних витрат на виробництво однієї одиниці продукції [45].

Слід зазначити, що негативну динаміку демонструє також порівняння темпів зростання обсягів виробництва з темпами зростання матеріальних витрат. Адже лише у 2023 році темпи зростання виробництва випереджали темпи зростання матеріальних витрат, і їхній коефіцієнт становив 1,09 (позитивний – вище одиниці). Якщо у 2022 році цей показник становив 0,94, то у 2024 році він знизився до 0,75. Такі зміни свідчать про те, що у звітному році темпи зростання матеріальних витрат перевищували темпи росту обсягів виробництва. Відповідно це негативно вплинуло на кінцеві фінансові результати досліджуваної компанії [37].

В цілому проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ефективність використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» знижується. Як наслідок, загальна ефективність виробничо-господарської діяльності досліджуваного підприємства знижується. З метою недопущення подальшого зниження рентабельності ПАФ «Савинці» необхідно переглянути підходи до

використання матеріально-технічних ресурсів. Важливо не тільки мінімізувати їх рівень, але й забезпечити їх раціональне використання [10].

Крім аналізу ефективності використання матеріально-технічних ресурсів, необхідно також аналізувати показники ефективності використання основних фондів підприємства. Оскільки основні фонди є одним із найважливіших ресурсів ПАФ «Савинці», за допомогою якого використовуються матеріальні ресурси. У таблиці 3.6 наведено показники оцінки ефективності використання основних засобів ПАФ «Савинці» за 2022-2024 роки.

Таблиця 3.6

Показники оцінки ефективності використання основних засобів

ПАФ «Савинці» за 2022-2024 рр. [33]

Показник	Період			Абсол. відхилення	
	2022	2023	2024	2023-2022	2024-2023
Фондомісткість	0,26	0,37	0,57	0,12	0,3
Фондоозброєність, тис.грн. / чол.	343,23	434,2	580,89	90,89	146,79
Коефіцієнт вартості основних фондів в активах агрофірми	0,06	0,16	0,3	0,2	0,06
Коефіцієнт зносу	0,76	0,55	0,55	-0,22	0
Коефіцієнт придатності	0,26	0,47	0,47	0,22	0
Фондовіддача, грн.	3,96	2,82	1,78	-1,15	-1,05

Аналізуючи показники ефективності використання основних засобів ПАФ «Савинці», слід зазначити, що більшість показників демонструє погіршення. Зокрема, фондомісткість зростає з 0,26 грн/грн у 2022 році до 0,57 грн/грн на кінець 2024 року.

Це свідчить про те, що для виробництва одиниці продукції використовується більше основних засобів. Відповідно рентабельність активів зменшується при позитивному значенні її приросту. Так, у 2022 році цей показник становить 3,96 грн/грн, у 2023 році він зменшується на 1,15 грн/грн, а у 2024 році зниження склало 1,05 грн. Відповідно зменшується обсяг виробництва продукції на одиницю основних фондів [19].

Активи мають позитивну тенденцію зростання, що свідчить про оновлення основних фондів. У 2024 році на одну особу обліковано 580,89 тис. грн основних фондів, що на 146,79 тис. грн більше порівняно з минулим роком. Збільшується забезпеченість працівників основними засобами.

Протягом 2023-2024 років ПАФ «Савинці» активно проводило заходи з оновлення основних засобів. Зокрема, за останні два роки компанія придбала 3 нових комбайни John Deere, 4 трактори, а також плуги, культиватори та інше. Це вплинуло на зростання вартості основних засобів в активах ПАФ «Савинці». На кінець 2024 року основні засоби становили 21% усіх активів, а рік тому – 16%. Досліджуване підприємство має продовжити роботу з технічного оновлення виробництва із залученням інноваційної сільськогосподарської техніки. Так, оскільки агросектор досить залежний від наявності сучасної техніки, яка дозволяє збирати врожай без втрат [7].

Коефіцієнт зносу основних засобів ПАФ «Савинці» у 2022 році склав 0,76, що на 0,22 більше ніж у 2023-2024 роках. За рахунок придбання нових технологій за останні два роки норма амортизації знизилася до 0,55. При цьому коефіцієнт придатності основних фондів має позитивну обернено пропорційну динаміку зростання від 0,26 у 2022 році до 0,47 у 2023-2024 роках.

В цілому по ПАФ «Савинці» знизилася ефективність використання основних засобів. З позитиву слід відзначити часткове оновлення основних фондів за рахунок придбання нової сільськогосподарської техніки. Цей напрямок розвитку пов'язаний з оновленням матеріально-технічної бази агрофірми [16].

Таким чином, аналіз показав негативні зміни в зниженні ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці». Зокрема, прибуток на одну гривню матеріальних витрат знизився з 1,32 грн. до 0,15 грн. Частка матеріальних витрат у собівартості продукції протягом 2023-2024 років становить 69-70%. Темп зростання матеріальних витрат перевищує темп зростання обсягів виробництва, що негативно відображається на кінцевих фінансових результатах ПАФ «Савинці».

Виходячи з вищевикладеного, можна констатувати, що ефективність використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» знижується. Тому виникає необхідність пошуку резервів підвищення ефективності їх використання. З цією метою в наступному розділі дипломної роботи розробимо заходи для підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів агрофірми [3].

3.3. Розроблення заходів та рекомендацій щодо підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці»

Протягом останніх років прибутки ПАФ «Савинці» зменшуються, якщо в найближчі роки ситуація не зміниться, підприємство буде працювати на межі самоокупності. Ця ситуація є негативною і потребує змін, основними резервами підвищення рентабельності ПАФ «Савинці» є підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів. Адже витрати підприємства на матеріальні ресурси на одиницю обробітку землі зростають, тому постає важливе завдання для їх раціонального використання [13].

Основними резервами підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» є зниження витрат насіння і садкового матеріалу, паливно-мастильних матеріалів та мінеральних добрив. Самі ці ресурси споживаються підприємством у великих кількостях і призводять до надмірних витрат. Основні причини неефективного використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» узагальнені на рисунку 3.3.

Рис. 3.3 Основні причини неефективного використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» [18]

У зв'язку з вищезазначеними причинами ПАФ «Савинці» має хронічну проблему надмірних матеріальних витрат, які «з'їдають» левову частку доходу. Враховуючи це, виникає необхідність розробки комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці» (рис. 3.4).

Рис. 3.4 Шляхи підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» [22]

Обґрунтуємо важливість реалізації кожного із запропонованих заходів.

Матеріальними ресурсами ПАФ «Савинці» управляє в першу чергу персонал, який бере участь у процесах посіву, догляду за майбутнім урожаєм та інше. Загальна вартість матеріально-технічних ресурсів залежить від їх раціонального і економного використання. Тому потрібно стимулювати персонал економно використовувати матеріально-технічні ресурси [38].

Зокрема, з цією метою підприємство може вводити додаткові премії за досягнення певного рівня економії матеріально-технічних ресурсів. У цьому випадку персонал буде знати, що від цього залежатиме їхній потенційний дохід і намагатимуться раціонально використовувати матеріально-технічні ресурси.

Також пропонується встановити науково обґрунтовані норми використання матеріально-технічних ресурсів. У разі їх перевищення в ПАФ «Савинці» необхідно з'ясувати точні причини цього та вжити подальших заходів для недопущення подібного в майбутньому. Якщо персоналу підприємства вдається досягти економії науково обґрунтованих норм використання матеріально-технічних ресурсів, то їм повинна бути надбавка в розмірі досягнутої економії. Відповідним працівникам, які цього досягли, пропонується виплачувати 20% від досягнутої економії використання матеріально-технічних ресурсів ПАФ «Савинці» [52].

Звичайно, завжди існуватиме ризик того, що персонал «штучно» досягатиме економії матеріально-технічних ресурсів, не використовуючи їх у певних сферах діяльності. Щоб уникнути цього, керівництво ПАФ «Савинці» має також стежити за станом полів і у разі виявлення таких фактів вживати адекватних заходів покарання. Це можуть бути штрафи, позбавлення премії та їх скасування за рахунок економії тощо. ПАФ «Савинці» має забезпечувати не лише економію матеріально-технічних ресурсів, а й їх раціональне використання на досліджуваному підприємстві. Важливо отримати максимальний ефект за мінімальних витрат. Це головне правило, яке забезпечить підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів і зростання фінансових результатів ПАФ «Савинці» [11].

Основним шляхом забезпечення підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» є використання останніх досягнень науки і техніки (інноваційних технологій), що дозволить знизити витрати матеріально-технічних ресурсів. Сьогодні активно розвивається інноваційна діяльність, у сільськогосподарському виробництві постійно з'являються нові технології, в тому числі інформаційні, що забезпечують більш ефективне використання матеріально-технічних ресурсів. Вважаю, що ПАФ «Савинці» має переходити на повноцінний інноваційний шлях розвитку, впроваджувати інноваційні технології, більш ефективні порівняно з традиційними [6].

Зокрема, аналіз ринку сільгосптехніки дозволив виявити інноваційну систему «smart farming», яку почали активно впроваджувати у свою діяльність іноземні агропідприємства. І сьогодні вже велика кількість вітчизняних агропідприємств починає дотримуватися цієї практики. Так, серед вітчизняних сільськогосподарських компаній, які запровадили у свою діяльність систему «smart farming», варто виділити ТОВ «СКМ «Вінницька промислова група», ТОВ «Фірма «АСТАРТАН-КИЇВ», агрохолдинг «Кернел», агрохолдинг «Нібулон», «Миронівський хлібпродукт» та ін. Я вважаємо, що ПАФ «Савинці» також має перейняти цей досвід і впровадити систему «smart farming». Розглянемо більш детально особливості використання та впровадження такої системи в практичну діяльність ПАФ «Савинці» [17].

Розумне землеробство – це точне управління варіаціями в полі для вирощування більшої кількості їжі з використанням менших ресурсів і зниження витрат виробництва. Сільське господарство стає все більш науковим із дистанційним зондуванням, GPS та аналітикою даних, які є частиною системи «smart farming». За допомогою цієї системи трактори можуть картувати поля, керувати та перевіряти власні рухи з точністю до дюйма, щоб уникнути надмірного використання добрив, насіння і палива. Система «smart farming» включає дистанційне зондування для збору даних про такі змінні, як рівні поживних речовин і вологість ґрунту [37].

Всі аспекти навколишнього середовища – ґрунт, погода, рослинність, вода – змінюються залежно від місця розташування. Всі ці фактори визначають зростання врожаю і успіх в аграрній діяльності. Керівництво ПАФ «Савинці» завжди це знало, але їм бракувало інструментів для точного вимірювання, картографування та менеджменту цими варіаціями [14].

Таким чином, «smart farming» може допомогти досліджуваній компанії досягти високих показників, а головне, забезпечити раціональне використання матеріально-технічних ресурсів у необхідній кількості на заданих площах полів.

Переваги від зменшення обприскування зазвичай можуть становити близько 11% економії витрат на обприскування. Інші важливі переваги включають менше використання палива, менше ущільнення ґрунту, меншу потребу в найманій робочій силі і більш своєчасний посів. У сукупності ці переваги призводять до збільшення прибутку ПАФ «Савинці» [8].

Загалом «smart farming» фокусується на зниженні витрат на виробництво шляхом задоволення індивідуальних потреб кожної ділянки. Він зосереджений на зборі даних і правильному використанні матеріально-технічних ресурсів. Відповідно, ця система забезпечить прийняття ефективних рішень з розподілу мінеральних ресурсів по окремих ділянках.

На рисунку 3.5 показано основні переваги, які отримає досліджувана компанія у результаті впровадження системи «smart farming» [1].

З наведених даних ми бачимо, що впровадження і використання системи «smart farming» дозволить вирішити основні причини неефективного використання матеріально-технічних ресурсів. З «smart farming» керівництво ПАФ «Савинці» контролюватиме рух транспорту, підбиратиме оптимальні маршрути, контролюватиме точну витрату паливно-мастильних матеріалів та інше [19].

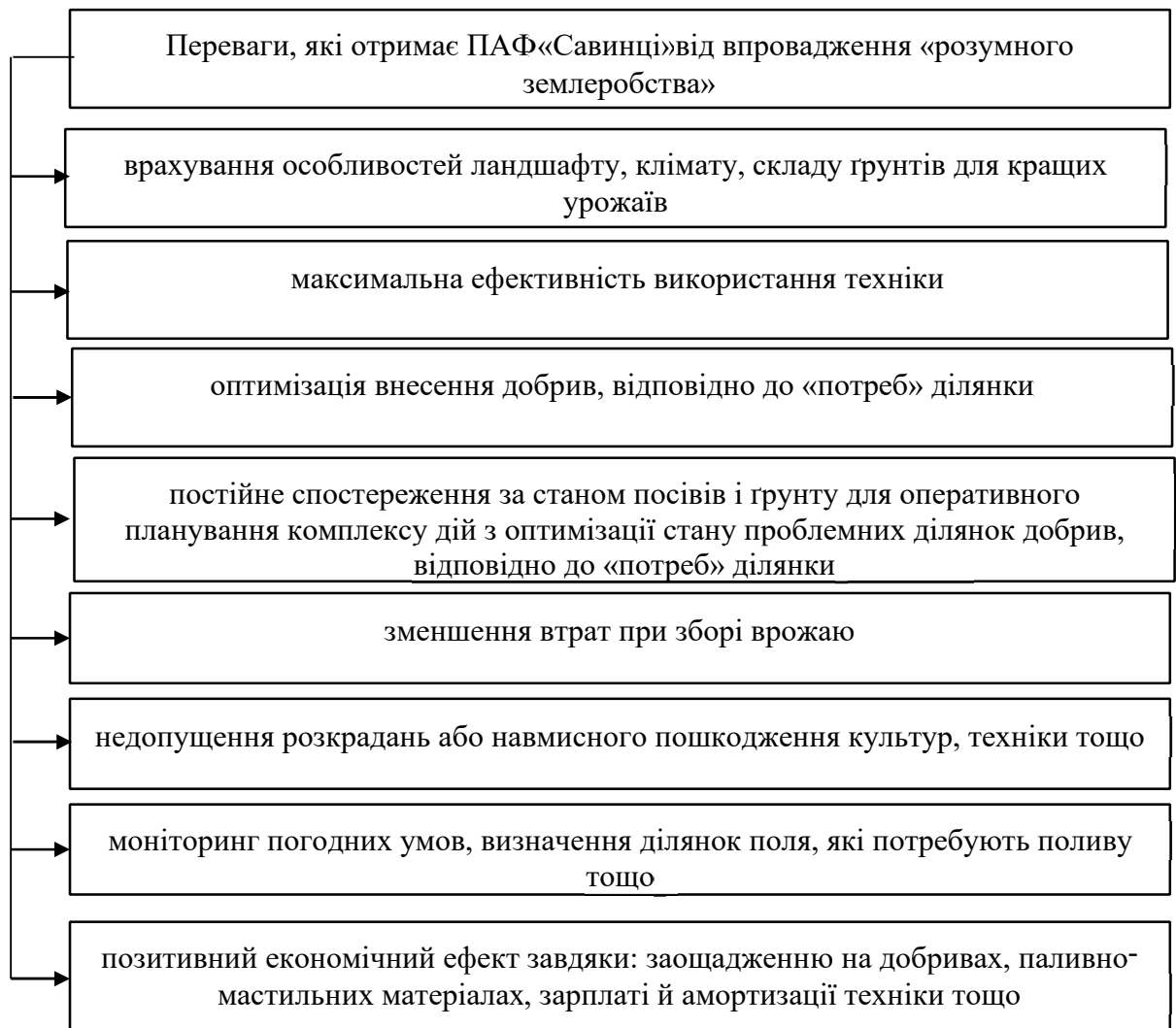

Рис. 3.5 Переваги, які отримає ПАФ «Савинці» від впровадження «smart farming» [26]

Аналіз передового досвіду використання системи «smart farming» показує, що вона забезпечує в середньому ефекти, які наведені на рисунку 3.6.

За приблизними підрахунками, використання системи «smart farming» дозволить ПАФ «Савинці» досягти значного зниження споживання матеріально-технічних ресурсів. Зокрема, на мінеральних добривах передбачається заощадити 16%, на насінні та посадковому матеріалі – 12%, на паливно-мастильних матеріалах – 13%. Крім того, планується збільшити врожайність зернових на 16%.

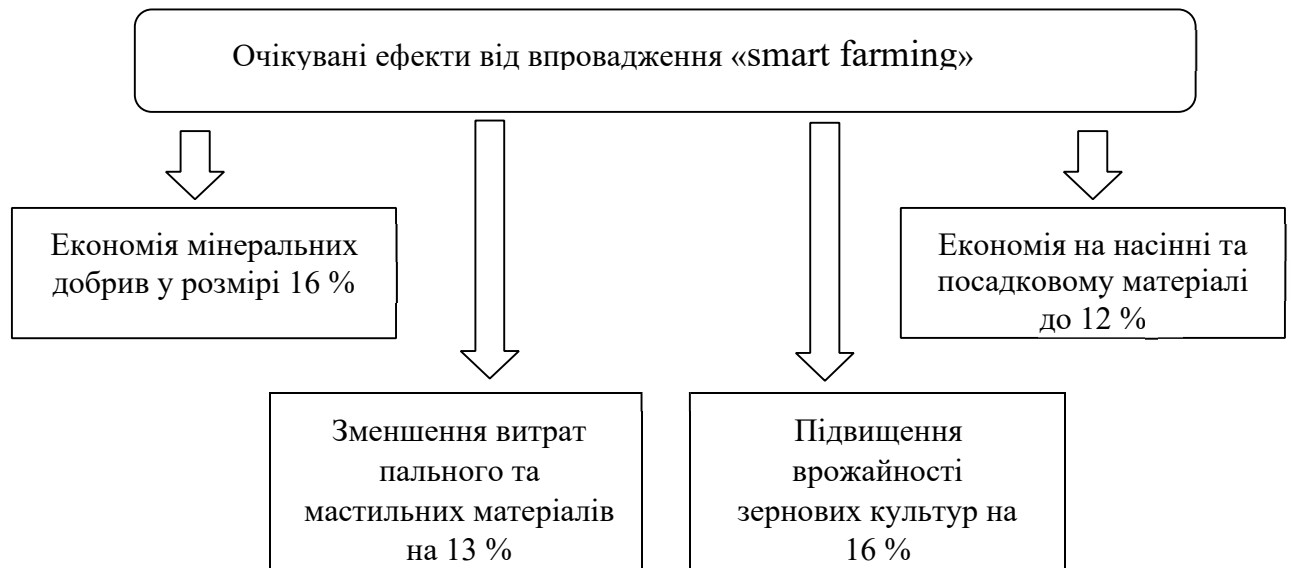

Рис. 3.6 Очікувані ефекти на ПАФ «Савинці» від впровадження «smart farming»[18]

Слід зазначити, що впровадження системи «smart farming» є досить дорогою процедурою. Так, система «smart farming» включає: портативну метеостанцію, систему паралельного водіння, GPS обладнання, Crop-Sensor, агроофіс, квадрокоптер. У таблиці 3.7 наведено плановий кошторис витрат на впровадження системи «smart farming».

Таблиця 3.7

Плановий кошторис витрат на запровадження системи «smart farming» на ПАФ «Савинці» [19]

Назва	Ціна, тис. грн.	Кількість, од.	Витрати, тис. грн.
Система паралельного водіння Trimble EZ-Guide	71	16	1051
Портативна метеостанція	251	2	251
GPS-обладнання	16	16	226
Бортові комп'ютери	41	16	601
Crop-Sensor	26	16	376
Квадрокоптер	36	5	141
Програмне забезпечення «Аграрний офіс»	401	2	401
Разом	-	-	3041

З наданих даних бачимо, що сума необхідних інвестицій становить 3,1 млн грн. Ці кошти дозволять повною мірою впровадити систему «smart farming» у діяльність ПАФ «Савинці».

Цей обсяг інвестицій досліджуване підприємство може покрити за рахунок власних джерел фінансування. Адже сума отриманого чистого прибутку на кінець звітного року перевищила 10,5 млн грн. У таблиці 3.8 наведено прогноз витрат до та після впровадження системи «smart farming» на ПАФ «Савинці» [12].

Таблиця 3.8

Прогноз витрат до і після запровадження системи
«smart farming» на ПАФ «Савинці» [26]

Витрати	Витрати до впровадження, тис. грн.	% збільшення (зменшення)	Розмір економії (+-), тис. грн.	Заплановані витрати після впровадження, тис. грн.
Матеріальні витрати у тому числі:	71236	-	-	64683,75
Насіння, посадковий матеріал	26554	-11	-2655,4	23897,8
мінеральні добрива	15554	-16	-2332,96	13220,06
електроенергія	616	-	0	616
запасні частини	4987,5	-	0	4987,5
паливо й енергія	2878,2		0	2878,2
оплата послуг і робіт	3346	+6	+167,26	3512,26
Пальне, мастильні матеріали	17302,7	-11	-1730,27	15572,35

На рисунку 3.7 графічно представлено порівняння витрат ПАФ «Савинці» до впровадження «smart farming» та після його впровадження.

З наведених даних бачимо, що після впровадження системи «smart farming» на ПАФ «Савинці» споживання матеріально-технічних ресурсів значно зменшиться. Зокрема, це стосується насіння та посадкового матеріалу,

мінеральних добрив, а також паливно-мастильних матеріалів. Тобто ті матеріально-технічні ресурси, які на даний момент мають значні витрати [31].

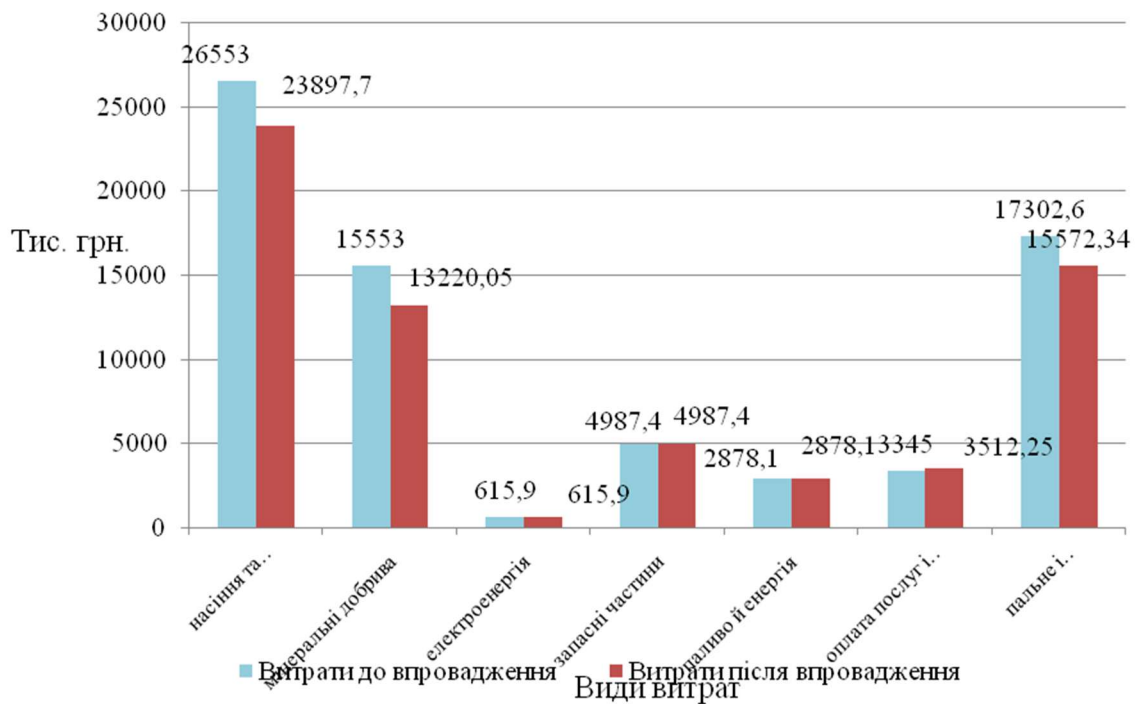

Рис. 3.7 Порівняння витрат ПАФ «Савинці» до впровадження «smart farming» і після впровадження [20].

Далі визначу економічний ефект при впровадженні системи «smart farming» за допомогою формули[19]:

$$EE = \Sigma B_1 - \Sigma B_2 - B, \quad (3.1)$$

де ΣB_1 – витрати до запровадження системи «smart farming», тис. грн.;

ΣB_2 – плановані витрати після впровадження системи «smart farming», тис. грн.;

B – витрати на провадження системи «smart farming», тис. грн.

Відповідно до визначеної формули обчислимо розмір зменшення витрат ПАФ «Савинці»:

$$EE = 71236 - 64683,75 - 3041 = 3511,25 \text{ тис. грн.}$$

З цього можна зробити висновок, що загальний економічний ефект від запровадження системи «smart farming» становитиме 3511,25 тис. грн. Це

економічний ефект мінус витрати на впровадження цієї системи. Загальна економія матеріально-технічних ресурсів становитиме 6551,27 тис. грн.

Таким чином, з метою підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» пропонується здійснити низку заходів, а саме: мотивація персоналу до економного використання матеріально-технічних ресурсів, встановлення науково обґрунтованих норм використання матеріально-технічних ресурсів, належний контроль цільового і раціонального використання матеріально-технічних ресурсів, а також використання новітніх досягнень науки і техніки (інноваційних технологій), що дасть можливість знизити витрати на матеріально-технічні ресурси. Головна з них – перехід на інноваційний шлях розвитку, а саме запровадження системи «smart farming» [8].

Оцінка показала, що запровадження цієї системи в ПАФ «Савинці» забезпечить більш раціональне використання матеріально-технічних ресурсів. Зокрема, передбачається економія до 16% на мінеральних добривах, до 12% на насінні та посадковому матеріалі, до 13% на паливно-мастильних матеріалах. Загальні витрати на запровадження системи «smart farming» становитимуть близько 3,5 млн грн, а економія – понад 6,5 млн грн, економічний ефект – 3511,25 тис. грн.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи виконано всі поставлені завдання та досягнуто головної мети – дослідження теоретичних та методологічних засад оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів підприємства і розробка практичних шляхів підвищення ефективності їх використання в агрофірмі.

За результатами дослідження можна сформулювати наступні висновки.

1. Матеріально-технічні ресурси - основа забезпечення безперебійної виробничо-господарської діяльності підприємства, забезпечення суб'єктів господарювання необхідною сировиною і іншими засобами. Матеріально-технічні ресурси підприємства - це сировина, різні матеріали, електроенергія, паливо, комплектуючі вироби та напівфабрикати, які підприємство закуповує і використовує у своїй виробничо-господарській діяльності. Завдяки цьому вони мають можливість надавати послуги або виробляти продукцію. Їх використання в господарській діяльності пов'язане з процесами виробництва і споживання. Характерна ознака матеріально-технічних ресурсів – їх повне використання в процесі одного операційного циклу, а також віднесення їх вартості до витрат підприємства. Як правило, на підприємствах основні резерви підвищення ефективності їх діяльності полягають у більш раціональному використанні матеріально-технічних ресурсів, оскільки на них припадає до 75% усіх затрат виробництва [11].

2. Значним резервом покращення фінансових результатів діяльності аграрних компаній є забезпечення більш ефективного використання матеріально-технічних ресурсів. На ефективність формування та використання матеріально-технічних ресурсів аграрних компаній впливає низка факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. До зовнішніх чинників насамперед належать: політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори. Окремо виділяють також групи факторів мікросередовища, основні з яких – постачальники, які постачають матеріально-технічні ресурси

сільськогосподарським компаніям. Більший вплив на ефективність використання матеріально-технічних ресурсів мають внутрішні чинники, що входять до безпосередньої компетенції аграрних компаній [15].

3. На сьогоднішній день представлені всі різноманітні методи, які дозволяють оцінити ефективність використання матеріально-технічних ресурсів підприємства. Всього в науковій літературі виділяють п'ять основних методів: економіко-математичний метод, факторний аналіз впливу матеріальних витрат, метод показників ефективності використання основних засобів, метод аналізу забезпеченості виробництва матеріально-технічними ресурсами та метод аналізу використання матеріально-технічних ресурсів. Всі вони базуються на проведенні великої кількості розрахунків за 3-5 років діяльності, які дозволяють зробити загальний висновок про ефективність використання матеріально-технічних ресурсів. Найкращого результату можна досягти при комплексному розрахунку з використанням кількох методів одночасно. Інформаційною базою для аналізу та оцінки ефективності використання матеріально-технічних ресурсів компанії є фінансова та статистична звітність агрофірми. Важливо, щоб такий аналіз проводився в динаміці останніх 3-5 років [30].

4. В Україні аграрний сектор має високий потенціал для свого розвитку. Частка аграрного сектора у ВВП країни протягом останніх 5 років стабільно перевищує 10%, що є вагомим результатом. Крім того, ці дані не враховують окремих домогосподарств. Водночас Україна не повністю використовує свій аграрний потенціал. Основні проблеми – зменшення частки прибуткових агрокомпаній з одночасним збільшенням частки збиткових фірм. Серед основних факторів, які негативно впливають на розвиток аграрного сектору, слід відзначити: негативні погодно-кліматичні умови з посушливим літом та заморозками навесні, зростання цін на паливно-мастильні матеріали, девальвацію національної валюти, поширення рейдерства тощо. На державному рівні необхідно підтримувати агросектор, оскільки він може стати локомотивом зростання національної економіки [19].

5. ПАФ «Савинці» – одна з провідних агрокомпаній Київської області. Організаційна структура менеджменту компанії лінійно-функціональна, складається з великої кількості структурних підрозділів, які взаємодіють між собою в процесі виконання своїх функцій. ПАФ «Савинці» спеціалізується виключно на вирощуванні продукції рослинництва: кукурудзи, соняшнику, пшениці, сорго, сої, ріпаку та ін. Найбільша частка припадає на кукурудзу, соняшник та сою. На ці три види продукції припадає 85% усього виробництва та реалізації. Аналіз показав, що протягом 2022-2024 років спостерігалось зниження виробництва та збуту продукції. Зокрема, у 2024 році обсяг збуту склав 118 568 тис. грн, що на 17 067,2 тис. грн та 19 111,6 тис. грн менше порівняно з 2022 та 2023 роками відповідно. Такі зміни є негативними і безпосередньо впливають на прибутковість агрофірми [25].

6. В ПАФ «Савинці» створено службу охорони праці, до складу якої входять фельдшер та інженер з охорони праці. Основну роль у цій службі відіграє інженер з охорони праці, який проводить інструктажі з техніки безпеки, контролює дотримання правил техніки безпеки, забезпечує працівників необхідними засобами захисту, розробляє заходи, спрямовані на поліпшення умов праці. Фінансування заходів з охорони праці на ПАФ «Савинці» є повноцінним і з кожним роком зростає. У 2024 році витрати підприємства на фінансування склали 65 тис. грн. Розрахунок показав, що робота підприємства з поліпшення умов праці дає економічний ефект. За плановими розрахунками агрокомпанія може досягти економії 82802,8 грн [20].

7. Проаналізовано, що вартість матеріально-технічних ресурсів у ПАФ «Савинці» зростає із зменшенням площі сільськогосподарських угідь. Відповідно, у 2024 році підприємство витратило 26 554 тис. грн на розчин і садивний матеріал, що на 2 827,2 тис. грн більше, ніж у 2022 році, вартість паливно-мастильних матеріалів склала 17 302,7 тис. грн., мінеральних добрив – 15554 тис. грн. Крім того, вартість матеріально-технічних ресурсів по підприємствах у середньому у 2024 році становить 6 тис. грн на 1 га землі, що на 1 тис. грн більше порівняно з 2022 роком. У складі запасів агрокомпанії

переважає готова продукція і незавершене виробництво. Підприємство намагається реалізувати продукцію в період дефіциту, а саме навесні, коли ціна на неї постійно зростає. Також ПАФ «Савинці» щороку створює резерв пального, закупаючи його додатково до подорожчання на період активних польових робіт [42].

8. Аналіз показав негативні зміни в зниженні ефективності використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці». Зокрема, прибуток на одну гривню матеріальних витрат зменшився з 1,32 грн. до 0,15 грн. Частка матеріальних витрат у собівартості продукції протягом 2022-2024 років становить 69-70%. Темп зростання матеріальних витрат перевищує темп зростання обсягів виробництва, що негативно відображається на кінцевих фінансових результатах ПАФ «Савинці». Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що ефективність використання матеріально-технічних ресурсів на ПАФ «Савинці» знижується. Тому виникає необхідність пошуку резервів підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів [15].

9. Задля підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів у СВК «Савинці» пропонується здійснити низку заходів: мотивація персоналу до економного використання матеріально-технічних ресурсів, встановлення науково обґрунтованих норм використання матеріально-технічних ресурсів, належний контроль за цільовим та раціональним використанням матеріально-технічних ресурсів, а також використання новітніх досягнень науки і техніки (інноваційних технологій), що здешевлюють матеріальні ресурси. Головна з них – перехід на інноваційний шлях розвитку, а саме впровадження системи «smart farming» [52].

10. Оцінка показала, що запровадження цієї системи в ПАФ «Савинці» забезпечить більш раціональне використання матеріально-технічних ресурсів. Зокрема, передбачається економія до 16% на мінеральних добривах, до 12% на насінні та посадковому матеріалі, до 13% на паливно-мастильних матеріалах. Загальні витрати на запровадження системи «smart farming» становитимуть

близько 3,5 млн грн, а економія – понад 6,5 млн грн, економічний ефект – 3511,25 тис. грн.

Отримані в результаті кваліфікаційної роботи результати та надані рекомендації можуть бути використані керівництвом агрофірми при плануванні заходів і програм менеджменту ефективністю використання ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрушків О.В. Економіка підприємства. –К.: Наука-центр, 2016.–334 с.
2. Балабанова Л.В., Германчук А.М. Логістика закупок.-Вінниця, 2014-120с.
3. Березівський П.С., Михалюк Н.І. Організаційно-методичне забезпечення системи обліку, аналізу та контролю сільськогосподарських підприємств. – Львів: Українські технології, 2013. – 514 с.
4. Білокінь О.П. Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі. – Харків: ДБТУ, 2023. – 242 с.
5. Білоцерківський національний аграрний університет. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування у контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика: монографія / за заг. ред. А.С. Даниленка. – Київ: ЦУЛ, 2018. – 320 с.
6. Бланк І.А. – Менеджмент: навчальний посібник. – Київ: Ніка-Центр, 2021.
7. Бойко А.М. – Менеджмент персоналу. – Київ: Академвидав, 2022.
8. Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбатов М.І. Економічний аналіз. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
9. Гавриш О.А., Лопатинська Ю.В. Загальна логіка і принципи моделювання контролю менеджерських рішень // Економіка АПК. – 2017. – №8. – С. 78–81.
10. Гевко І.Б. Методи прийняття управлінських рішень: підручник. – К.: Кондор, 2009. – 187 с.
11. Гевко І.Б. Операційний менеджмент: навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 228 с.
12. Гевко І.Б., Оксентюк А.О., Галушак М.П. Організація виробництва: теорія і практика: підручник. – К.: Кондор, 2008. – 178 с.
13. Горго І.О. Оцінка ефективності управління ризиками в системі менеджменту аграрних підприємств // АгроСвіт. – 2019. – №5. – С. 92–98.

14. Гордієнко В.А. – Інноваційний менеджмент: підручник. – Київ: Ліра-К, 2023.
15. Горобець Н.М., Чорна І.А. Оптимізація виробничої програми в системі менеджменту аграрних підприємств // АгроСвіт. – 2019. – №11. – С. 52–58.
16. Горьовий В.П., Тимчук С.В. Менеджмент фермерських господарств: навч. посіб. – Київ: ЦУЛ, 2014. – 366 с.
17. Даниленко А.С., Загурський О.М., Юхименко П.І. Конкурентоспроможність аграрного підприємства: навчальний посібник. – Біла Церква: БНАУ, 2018. – 248 с.
18. Дем'яненко С.І. Аграрний менеджмент в системі агробізнесу // Економіка АПК. – 2018. – №12. – С. 42–50.
19. Демидова М.М. Мотиваційний менеджмент в агропідприємствах // Формування ринкових відносин в Україні. – 2017. – №9. – С. 91–95.
20. Денисенко М.П. Організація та проектування логістичних систем. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 336 с.
21. Дерлоу Дес. Ключові управлінські рішення: технологія прийняття рішень. – К.: Всеуuito, Наукова думка, 2001. – 242 с.
22. Долішній М.І. та ін. – Регіональний менеджмент. – Львів: ІРД НАН України, 2021.
23. Жулавський А.Ю., Сидоренко Н.В. Логістичний підхід в управлінні матеріально-технічним забезпеченням // Економічні проблеми сталого розвитку: тези доповідей науково-технічної конференції. – Суми: СумДУ, 2010. – Ч.ІІ. – С. 7–8.
24. Завадський І.С. Менеджмент. Том 1. – К.: УФІМБ, 2007. – 543 с.
25. Завіновська Г.Т. – Основи менеджменту. – Львів: Новий Світ – 2000, 2020.
26. Захарченко О.Г. Енергетичний менеджмент у виробництві сільськогосподарської продукції // Економіка АПК. – 2016. – №8. – С. 79–86.

27. Зінчук Т.О., Патинська-Попета М.М. Управління фінансовим потенціалом об'єднаних територіальних громад // Економіка АПК. – 2019. – №12. – С. 6–15.
28. Карпенко О.О. – Фінансовий менеджмент. – Київ: Кондор, 2020.
29. Карпик Я.М. Менеджмент промислового підприємства: навчальний посібник. – Тернопіль: ТАНГ, 2000. – 311 с.
30. Кігель В.Р. Математичні методи ринкової економіки: навч. посібник. – К.: Кондор, 2003. – 158 с.
31. Кіріліна М.А. Операційний менеджмент: методичний посібник. – Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2015. – 38 с.
32. Кіфер О.-М.І. Дослідження системи операційного менеджменту підприємства на прикладі ТОВ «Агровіта ЛТД»: дипломна робота. – Тернопіль, 2018. – 138 с.
33. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посібник. – К.: Знання, 2008. – 679 с.
34. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навчальний посібник. – Київ: Знання, 2010. – 679 с.
35. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 326 с.
36. Козярук Л., Самойленко В. Удосконалення управління інноваціями в організаціях // Техніка і технології АПК. – 2019. – №3. – С. 9–13.
37. Колеснік Я.В. Роль управління фінансовими ресурсами в процесі підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – №21. – С. 49–53.
38. Колеснік Я.В., Чорний В.О. Стратегія розвитку податкового менеджменту сільськогосподарських підприємств // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – №21. – С. 55–59.
39. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 352 с.

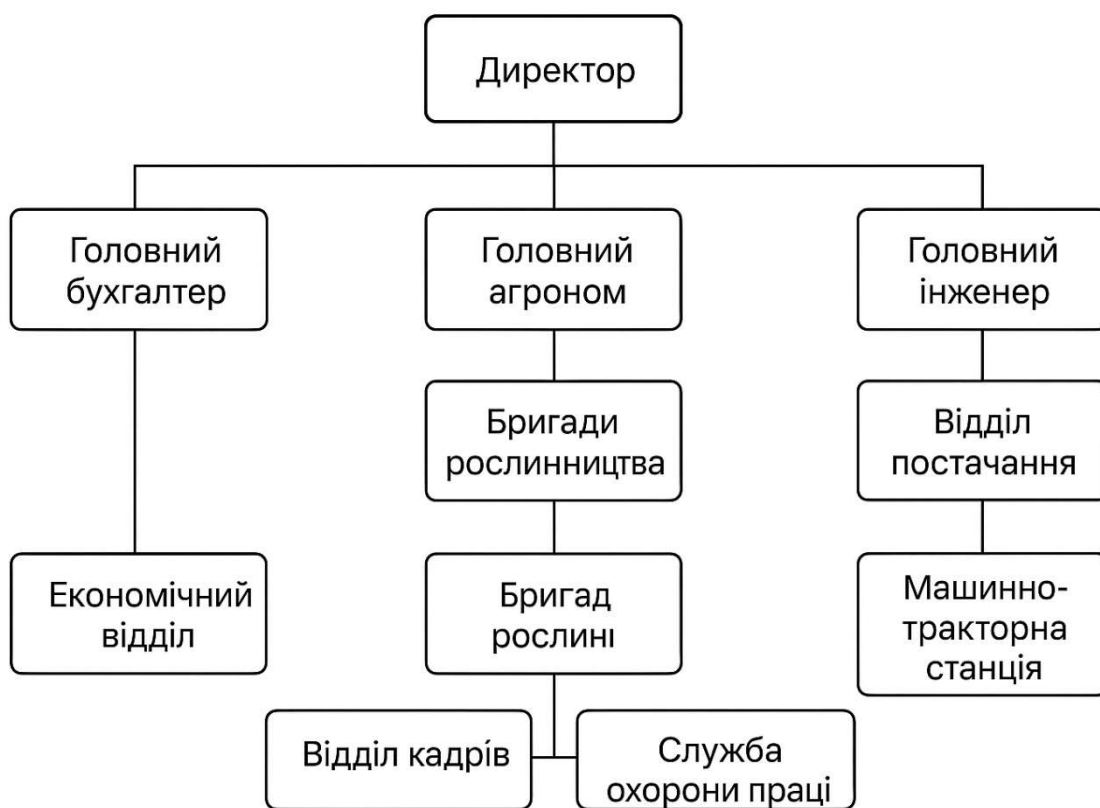
40. Крикавський Є., Похильченко О., Фертч М. Логістика та управління ланцюгами поставок. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 848 с.
41. Кузьмін О.Є., Гринько А.О. – Менеджмент організацій. – Львів: Магнолія 2006, 2021.
42. Литвинчук Л.І. Наукова школа менеджменту інтелектуальної власності в агроекономічних дослідженнях // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – №11. – С. 8–22.
43. Ліпич Л.В., Черняк О.І. Менеджмент: підручник. – Львів: Новий Світ-2000, 2016. – 512 с.
44. Лучицька С.М. Напрями удосконалення матеріально-технічного забезпечення підприємства: кваліфікаційна робота бакалавра. – Київ: НУХТ, 2023. – 110 с.
45. Любченко С. Сучасний менеджмент у сільськогосподарському виробництві // Пропозиція. – 2014. – №12. – С. 132–134.
46. Мазур В.А., Герасименко Ю.В. Формування інтегрованої соціально відповідальної системи менеджменту в контексті сталого розвитку аграрних підприємств // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2018. – №10. – С. 76–91.
47. Межинська-Бруй О.Ю. Організація матеріально-технічного забезпечення: методичні рекомендації. – К.: НУХТ, 2012. – 37 с.
48. Меленний В.І. Управління матеріально-технічним забезпеченням на підприємстві // Пошук. – 2012. – №14(II). – С. 33–36.
49. Мороз І.М. Роль облікової політики підприємства в системі управління його діяльністю (за матеріалами приватного сільськогосподарського підприємства агрофірми «Урожай»): кваліфікаційна робота магістра. – Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. – 111 с.
50. Муніципальний менеджмент: Підручник / За ред. В.Б. Адамчука. – Київ: Знання, 2022.

51. Пятуніна С.С. Вдосконалення матеріально-технічного забезпечення підприємств харчової промисловості. – Київ: НАУ, 2011. – 222 с.
52. Семенченко В.І. – Стратегічний менеджмент. – Київ: Центр учбової літератури, 2019.
53. Строган А.О. Напрямки удосконалення матеріально-технічного забезпечення підприємства: дипломна робота. – Київ, 2020. – 89 с.
54. Федірець О., Гордівська А. Чинники впливу на управління матеріально-технічним забезпеченням виробництва // Економічний форум. – 2019. – №2. – С. 190–197.
55. Федірець О.В., Даценко О.В., Кекало Є.О. Стратегічні аспекти управління матеріально-технічними ресурсами підприємства // Економічний простір. – 2021. – №166. – С. 122–130.
56. Чернега І.І., Панахно Р.В. Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі. – Умань: УДАУ, 2023.
57. Чумаченко М.Г. – Адміністративний менеджмент. – Харків: Право, 2020.
58. Шафорост В.В. Формування системи матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в ринкових умовах (на прикладі ТОВ «Десна»): бакалаврська робота. – Суми: СумДУ, 2020. – 37 с.
59. Юхименко П.І., Загурський О.М., Гура А.М. Базові дефініції з економіки: навчальний посібник. – Біла Церква: Освіта, 2018. – 260 с.

ДОДАТКИ

Організаційна структура

ПАФ «Савинці»

Основні показники діяльності

ПАФ «Савинці»

за 2022–2024 рр.

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення (+/-)
Виручка від реалізації продукції, тис. грн	15 240	17 850	19 600	+4 360
Собівартість продукції, тис. грн	11 800	13 420	14 100	+2 300
Прибуток від реалізації, тис. грн	3 440	4 430	5 500	+2 060
Рентабельність продукції, %	29,1	33,0	39,0	+9,9
Кількість працівників, осіб	58	60	62	+4

Структура
матеріально-технічних ресурсів

ПАФ «Савинці»

Вид ресурсів	Кількість одиниць	Первісна вартість, тис. грн	Частка у загальній структурі, %
Машини та трактори	25	6 400	38
Сільськогосподарське обладнання	18	4 800	28
Транспортні засоби	12	2 700	16
Будівлі, склади, інженерні споруди	—	2 500	15
Інші ресурси (інвентар, інструменти тощо)	—	700	3

Аналітична таблиця ефективності використання
матеріально-технічних ресурсів
ПАФ «Савинці»

Показник	2022	2023	2024	Динаміка, %
Фондовіддача, грн/грн	2,45	2,61	2,78	+13,5
Фондоозброєність праці, тис. грн/особу	325	342	360	+10,8
Коефіцієнт використання потужностей	0,82	0,86	0,90	+9,8
Рівень зносу основних засобів, %	52	49	46	–6

Анкета
для оцінки ефективності використання
матеріально-технічних ресурсів
ПАФ «Савинці»

(зразок анкети, використаної для збору інформації від працівників підприємства)

1. Як Ви оцінюєте забезпеченість підприємства матеріально-технічними ресурсами?

- ☐ Достатня
- ☐ Частково достатня
- ☐ Недостатня

2. Які основні проблеми Ви вбачаєте у використанні ресурсів?

- ☐ Знос техніки
- ☐ Нестача фінансування
- ☐ Порушення графіків ремонту
- ☐ Інше

3. Чи проводиться модернізація обладнання на підприємстві?

- ☐ Регулярно
- ☐ Іноді
- ☐ Ні

4. Наскільки ефективно організовано технічне обслуговування машин?

- ☐ Ефективно
- ☐ Задовільно
- ☐ Потребує покращення

Заходи
щодо підвищення ефективності використання
матеріально-технічних ресурсів
ПАФ «Савинці»

№	Захід	Термін виконання	Відповідальний	Очікуваний результат
1	Впровадження системи планово-попереджувальних ремонтів	I кв. 2025 р.	Головний інженер	Зменшення простоїв техніки
2	Оновлення тракторного парку	II–III кв. 2025 р.	Директор	Підвищення продуктивності праці
3	Встановлення систем обліку використання ПММ	I кв. 2025 р.	Головний механік	Зменшення перевитрат
4	Проведення навчань персоналу з технічного обслуговування	Протягом року	Відділ кадрів	Збільшення строку служби техніки
5	Розробка програми цифрового моніторингу використання ресурсів	IV кв. 2025 р.	ІТ-відділ	Оптимізація управлінських рішень